

Kehalise kasvatuse õpetamise
võimalikkusest Eesti koolides

SISUKORD

I.	KIRJANDUSE ÜLEVAADE	4
1.1	Laste kehaline ja vaimne tervis	4
1.2	Kooli kehalise kasvatuse eesmärk ülesanded ja oodatavad õpitulemused riikliku õppekava kohaselt erinevatel kooliastmetel	6
1.2.1	I kooliaste	6
1.2.2	II kooliaste	7
1.2.3	III kooliaste	8
1.2.4	Gümnaasium	9
1.3	Seadusandlus, mis reguleerib kooli kehalise kasvatuse korraldust	11
II.	TÖÖ EESMÄRK JA ÜLESANDED	14
III.	TÖÖ TEOSTAMISE METOODIKA	15
IV.	TULEMUSED	
4.1	Üldandmed	16
4.2	Kehalise kasvatuse tunde andvad pedagoogid	18
4.2.1	Pedagoogid omandatud kvalifikatsiooni põhjal	18
4.2.2	Pedagoogid atesteerimise põhjal	21
4.2.3	Pedagoogide sooline jaotuvus	21
4.2.4	Pedagoogide vanuseline jaotuvus	22
4.3	Pedagoogide osalemine täiendkoolituskursustel	24
4.4	Kehalise kasvatuse ainekava ja õppekorraldus	24
4.5	Kehalise kasvatuse kohustuslike ainetundide maht	32
4.6	Ainetevaheline integratsioon	33
4.7	Õpilaste hindamine ja arengu jälgimine	33
4.8	Õpilaste puudumised ja vabastused kehalisest kasvatusest	36
4.9	Materiaal-tehniline baas	37
4.9.1	Olemasolevad spordirajatised koolides	39
4.9.2	Koolide varustatus spordiinventariga	45
4.10	Aineõpetuse toetamine tunnivälisel ajal	51
V.	KOKKUVÕTE	52
VI.	JÄRELDUSED	54
VII.	ETTEPANEKUD	57
	KASUTATUD KIRJANDUS	58

SISSEJUHATUS

Hariduse sisu on püütud mitmel moel määratleda, ja me oleme oma ametlikes dokumentides vastu võtnud määratluse, et haridus on teadmiste, oskuste, vilumuste, väärtuste ning käitumisnormide kogu – ja siis veel üht-teist sinna juurde. Aga kas me mõtleme sellele, et siia kuuluvad ka kehalised oskused, vilumused, väärtused ja käituminegi? Ilmselt ei teadvustata seda mitte üksi ühiskonnas laiemalt, vaid ka meie haridusasutustes, kes justnagu oleksid kutsutud ja seatud mõistma seda, mil määral kehalise hariduse osa on osa haridusest kui tervikust.

(Aaviksoo,2001)

Kool omab suurt mõju noorte käitumistavade, ühiskondlike väärtuste, tervislike eluviiside ning liikumisharrastuse kujundamisel. Kehalise kasvatuse otseseks ülesandeks koolis on valmistada lapsi ja noori ette iseseisvaks, rahuldust pakkuvaks ja kestvaks osalemiseks liikumiskultuuris.

Spordi- ja liikumisharrastuse osatähtsusele noorsoo sotsialiseerumisprotsessis tuleb pöörata suuremat tähelepanu. Teravnenud on vajadus kompenseerida laste ekraanide ees istunud tunde, olmemugavusi, linnastumist, ülemäärast stressi... Võimalikult kõigi õpilaste sportimisse kaasamine jääb koolidele mõneti igaveseks ülesandeks.

Laste sportimisvajadus vajab järjekindlat selgitamist ühiskonnas laiemalt, olgu siis koolijuhtidele, ministritele, lapsevanematele...

VIII. KIRJANDUSE ÜLEVAADE

1.1 Laste kehaline ja vaimne tervis

Vanaaja inimene oli tark, tema teadis, selleks et hästi elada, peab inimese keha ja vaim olema treenitud. Inimesed said aru, et ei piisa ainult jõu arendamisest või ainult mõistuse kasvatamisest.

Ilma mõistusega pole mingit kasu ka kehalisest jõust. Kui aga keha on nõrk, siis ei suuda inimene korralikult mõelda. Siit tuleneb tarkus, et keha ja vaim peavad olema tasakaalus.

"Terves kehas terve vaim."

Perekonna järel on kool kõikidele lastele tähtsaimaks keskkonnaks. Lapsed ja noorukid veedavad suure osa oma igapäevaelust koolis ja muudes asutustes.

Kooli õppeprotsessi peaeesmärk on noortele hariduse andmine ja teadmistebaasi loomine, et nad suudaksid oma eluga muutavas maailmas edukalt toime tulla ning oleksid piisavalt kompetentsed leidmaks endale sobivat tööd (Noormets, 2001)

Kooliõpilaste haridusalaste edusammude hea tase on aga tihedalt seotud nende tervisliku seisundiga. Sel põhjusel on koolid kohustatud käsitlema tervist kui aluspõhja, millele rajanevad haridusalased saavutused.

Sotsiaalministeeriumi poolt läbiviidud terviseuuringu tulemused kinnitavad, et erinevaid kroonilisi tervisehäireid või diagnoositud haigusi esineb koguni 81% tänapäeval 15 aastastel õpilastel. Väheliikuvat eluviisi ehk hüpodünaamiat – olukorda, kus lapse kehaline aktiivsus piirdub ainult kooli kehalise kasvatuses osalemisega (vabastatud õpilased ei osale ka tundides), esines 27% poeglastest ja 37% tütarlastest. Võrreldes 1996 aastaga on kahekordistunud ülekaaluliste õpilaste arv (~15%), mille põhjuseks on väärtoitumine ja ebapiisav kehaline aktiivsus. Suurenenud on õpilaste vaimse tervise häirete (suitsetamine, alkoholi- ja illegaalsete uimastite tarvitamise) osakaal. (Suurorg, 2004).

Hinnates õpilaste vaimse ja füüsilise koormuse tasakaalu, selgub, et õpilaste nädala tunnikoormusest moodustab kehaline kasvatus keskmiselt vaid 8% (kahe nädalatunniga). Tasakaal vaimse ja füüsilise koormuse vahel on rikutud. Tunnivälise sportliku tegevusega on haaratud vaid ca 20% õpilastest, seega kannatavad 80% liikumisvaeguse all. See vähendab tunduvalt õpilaste töövõimet, nõrgendab tervist, piirab psüühilisi funktsioone ja halvab kogu närvisüsteemi tegevust.

Viimasel aastakümnel on langenud õpilaste vastupidavus. Vastupidavus harjutusi, mis arendavad südant, kopsu ja vereringet, tehakse vähe. Vähene liikumine ja karastatus soodustab haigestumist külmetus- ja infektsioonihaiigustesse. Arsti vabastusi kehalise kasvatus tunnist esitatakse kaks korda enam kui kümme aastat tagasi. (Hussar, 2004).

TPÜ spordisotsioloogialabori poolt läbiviidud küsitlusest selgub, et 12 ja 15 aastaste laste liikumisharrastus on samal tasemel nagu 10 aastat tagasi. Küsitlustulemustest selgub, et võrreldes Soome ja Saksamaa eakaaslastega tegelevad Eesti kooliõpilased spordi- ja liikumisharrastusega oluliselt vähem (eriti tütarlapsed). Õpilaste hinnangutes on huvi kooli kehalise kasvatus tundide vastu võrreldes kümneaasta taguste uuringutulemustega langenud. Liikumisharrastusega mittetegelemise peamise takistustena tuuakse esile õpilaste huvi ja tahte puudumist ning sportimisega vahetult seotud tegurite (sportimispaikade, -oskuste ja treeningrühmade puudumist).

Uuringutulemused tervikuna osundavad koolide spordibaaside olulise rohkendamise vajadusele ning selle ülesande prioriteetsusele haridus- ja spordipoliitikas.

Õpilaste rahulolu küsitlus tulemused annavad põhjust juurelda tänase kooli kehalise kasvatus tunni efektiivsuse ja huvitavuse üle (Arvisto, 2003).

1.2 Kooli kehalise kasvatus eesmärk ülesanded ja oodatavad õpitulemused riikliku õppekava kohaselt erinevatel kooliastmetel

Kehaline kasvatus kui hariduspoliitika vahend kuulub liikumiskultuuri hulka ning peab kandma endas spordist täiesti erinevaid väärtusi, eesmärke, ülesandeid..

Kehalise kasvatus missioon on juhatada noori liikumiskultuuri ja valmistada neid ette selles osalemiseks. (*Noormets, 2001*)

Kehalise kasvatus keskseks ülesandeks on õpilase kehalise ja motoorse arengu toetamine. (*RÕK, 2002*).

Ühiskondlikud ootused tänasele kooli kehalisele kasvatuslele on üsna kõrged. 2002. aastal vastu võetud “Põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava” ning selle raames kehalise kasvatus ainekava formuleerivad ühiskondlikud ootused alljärgnevalt:

“Kehaline kasvatus vahendusel omandab õpilane kehaliseks aktiivsuseks vajalikud teadmised ja oskused. Aktiivse tegevuse käigus kujundatakse motivatsioon elukestvaks (tervise-)treeninguks, arusaam, et terveolek (kehaline ja vaimne heaolu) sõltub regulaarsest ja eesmärgistatud tegelemisest kehaliste harjutustega. Kehalist aktiivsust väärtustavat suhtumist/käitumist toetab kehakultuuri (nii tervise- kui ka võistlusspordi) käsitlemine (ka ajaloolises aspektis) ühiskonna lahutamatu osana.

Ainekava kohaselt on püstitatud igale kooliastmele oma ülesanded, õppesisu ja oodatavad õpitulemused.

1.2.1 I kooliaste

Esimeses kooliastmes (1.-3. klass) õpitavad harjutused põhinevad lapse igapäevaelu liikumisviisidel, liigutustel ja asenditel ning vahendite käsitlemisega seotud tegevustel. Fundamentaalsete liikumiste/liigutuste kindel omandamine harjutamise teel loob aluse üldisele tegevuslikule meisterlikkusele, aga ka spordialade algtõdede omandamisele.

Õpitulemuste osas oodatakse 3. klassi lõpetajalt, et ta oskaks:

- riietuda vastavalt olukorrale ja täita hügieeninõudeid;

- tõsta, kanda ja paigaldada spordivahendeid;
- täita ohutusnõudeid kehaliste harjutuste sooritamisel ja käituda õnnetusjuhtumite korral;
- täita rivi- ja korraharjutusi tunni organisatsioonilise külje tagamiseks;
- sooritada lihtsaid võimlemisharjutusi kindla rütmi järgi, improviseerida ja tantsida rahvatantse;
- sooritada erinevaid kõnni-, jooksu-, hüppe- ja viskeharjutusi;
- sooritada hüplemisharjutusi hübitsaga;
- mängida liikumismänge ja rahvastepalli (erinevate variantidega);
- ujuda.

3. klassi lõpetaja peaks suutma:

- suusatada 2 km;
- joosta rahulikus tempos 3–4 min.

1.2.2 II kooliaste

Teises kooliastmes (4.-6.klass) on parim aeg motoorsete tegevuste omandamiseks (kehaliste harjutuste tehnika õppimiseks), aga ka kehalise võimekuse (osavus, kiirus, vastupidavus) arendamiseks. Kehalise motoorse arengu seisukohast on väga tähtis õpilaste endi aktiivsus – oma oskuste - võimete taseme teadmine ja soov end arendada loovad eeldused regulaarsele harjutamisele. Selles kooliastmes suunatakse ning toetatakse õpilaste tahtemaduste (sihikindlus, otsustavus, julgus, visadus, püsivus jt) kujunemist.

Õpitulemustes oodatakse, et 6. klassi lõpetaja teab:

- õpitud spordialade oskussõnu;
- ohutus- ja hügieeninõudeid;
- olümpiamängudest ja ausa mängu põhimõtetest.

6. klassi lõpetaja oskab:

- jälgida oma kehaasendit ja liigutusi;
- õpetaja juhendamisel arendada oma kehalisi võimeid;
- mängida liikumismänge ja lihtsustatud reeglitega sportmänge;
- sooritada toenghüppeid, lihtsamaid akrobaatika- ja rakendusharjutusi ning ronida;

- teha kehakooli harjutusi muusika saatel;
- valida liikumiskiirust;
- osaleda pendelteatejooksus;
- sooritada palliviset paigalt;
- suusatada vahelduval maastikul, kasutades sobivaid sõidu- ja tõusuviise;
- kasutada lihtsamaid esmaabivõtteid enese abistamiseks.

6. klassi lõpetaja suudab:

- joosta jõukohases ühtlases tempos T: 2 km, P: 2,5 km;
- hüpelda hübitsaga 1–1,5 min sobivas tempos;
- ujuda 25 m.

1.2.3 III kooliaste

Kolmandas kooliastmes (7.-9. klass) on vaja õpilasi innustada oma kehalisi võimeid arendama ja liigutusoskusi täiustama. Motoorsete testide tulemused ja nende dünaamika aitavad õpilastel oma kasvamist-arenemist jälgida, oskusi-võimeid kaaslaste omadega võrrelda. Iseseisvale harjutamisele loovad aluse kehalise kasvatus tundides omandatud oskused ja teadmised.

Õpitulemustes oodatakse et põhikooli lõpetaja teab:

- kehaliste harjutustega tegelemise põhimõtteid;
- ohutusnõudeid, hügieeninõudeid ja karastamise võtteid sportimisel;
- õpitud spordialade võistlusmäärustikke ja oskussõnu;
- olümpiamängudest ja rahvusvahelistest suurvõistlustest, Eesti ja maailma parimatest sportlastest.

Põhikooli lõpetaja oskab:

- arendada oma kehalisi võimeid, valida üldarendavaid harjutusi erinevatele lihasrühmadele;
- tegelda iseseisvalt õpitud spordialadega, valida soojendusharjutusi, treenida, võistelda ja lõdvestuda;
- abistada ja julgestada harjutuste sooritamisel;
- iseseisvalt võimelda, koostada harjutuste kombinatsioone;

- sooritada akrobaatika ja riistvõimlemise põhiharjutusi;
- mängida võistlusmäärustike kohaselt üht sportmängu ning teisi õpitud sportmänge lihtsustatud reeglite järgi;
- läbida orienteerumise õpperada;
- suusutada sobivat sõidutehnikat kasutades;
- joosta erinevaid distantse, hüpata kõrgust ja kaugust ning sooritada hüppeid ja viskeid;
- kasutada enesekontrollivõtteid;
- anda esmaabi.

Põhikooli lõpetaja suudab:

- joosta ja suusutada ühtlases tempos T: 2–3 km, P: 4–5 km;
- P: ronida 3 m kõiel, sooritada tireltõusu.

1.2.4 Gümnaasium

Neljanda kooliastme ehk gümnaasiumi ainekavasse kuuluvad põhispordialad (võimlemine, kergejõustik, sportmängud, orienteerumine, suusatamine). Gümnaasiumi kehalise kasvatuse pearõhk on kehaliste võimete arendamisel ja iseseisva harjutamise oskuste kujundamisel. Erilist tähelepanu tuleb pöörata noormeeste kehaliste võimete treenimisele, valmistades neid ette riigikaitseks.

Oodatakse, et gümnaasiumi lõpetaja teab:

- kehaliste harjutuste mõju organismile;
- iseseisva harjutamise ja sportliku treeningu põhimõtteid ja harjutamise metoodikat jooksmises, suusatamises, orienteerumises, võimlemises jt valitud spordialadel;
- kehaliste koormuste planeerimist ja lihtsamaid enesekontrolli võimalusi (teste);
- Eesti parimaid sportlasi; olulisemat olümpiamängude ajaloost, rahvusvahelisest spordiliikumisest ja eestlaste esinemist olümpiamängudel; olümpismi põhimõtteid.

Gümnaasiumi lõpetaja oskab:

- iseseisvalt treenida meelisspordialadel;
- organiseerida võistlusi, olla kohtunik;
- analüüsida enda ja kaaslaste tegevust ning parandada oma tulemusi;

- kasutada kehalisi harjutusi psüühiliste pingete leevendamiseks;
- mängida võistlusmäärustike kohaselt üht sportmängu;
- T: koostada võimlemisharjutuste kompleksi ja esitada seda muusika saatel;
- tantsida valssi;
- kasutada elementaarseid enesekaitsevõtteid;
- orienteeruda maastikul;
- ujuda ja anda esmaabi uppujale;
- anda esmaabi traumade ja õnnetusjuhtumite korral.

Gümnaasiumi lõpetaja suudab:

- suusatada T: 3 km, P: 5 km;
- joosta ühtlases tempos T: 3 km, P: 5 km.

(Vabariigi Valitsuse 25. jaanuari 2002. a määruse nr 56 «Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava» lisa 20)

Kas tänases koolikeskkonnas suudetakse realiseerida ainekavas püstitatud eesmärgid ja oodatavaid tulemusi, mis tagaks õpilastele vajaliku kehalise ja motoorse arengu?

2004. aasta suvel Soomes, Vierumäel toimunud "Kehalise kasvatuses Foorumil" käsitleti mitmeid kehalise kasvatuses seotud küsimusi.

Kehalise kasvatuses tulevikuvisioni esitas Euroopa Kehalise Kasvatuse Assotsiatsiooni aupresident hr Fisher.

Kehalise kasvatuses tuleviku visionidest rääkides rõhutati kehalist kasvatust sotsiaal-poliitilist konteksti. Kehalist kasvatust mõjutavate teguritena nimetati ühelt poolt "ühiskondlikku nõudlust" kehalisele kasvatuses ning teisalt spordiringkondade mõjujõudu.

Loetleti riske, mis mõjutavad kehalise kasvatuses arengut:

1. kriis avalikus halduses, mis on tekkinud erastamise tagajärjel, ehk siis ka Eestis tuttava situatsiooni, spordikoolide ümberstruktureerimisega klubideks.
2. kehalise kasvatuses mõiste muutus või ka ümbersõnastus, mille kohaselt kehaline kasvatus ei esine enam iseseisva mõistena vaid koos spordi mõistega (nn kehaline kasvatus ja sport)

3. kehalise kasvatuses seotud bürokraatia ja tsentraliseerituse kasv
4. muutused sotsiaalses ja haridusväärtustes, mille kohaselt rõhutatakse enam hariduse humanitaar- või reaalsuunda.

Euroopa Kehalise Kasvatuse Assotsiatsiooni eestvõttel kokku tulnud Foorumil räägiti kehalise kasvatuses ülesannetest ja eesmärkidest erinevates Euroopa riikides. Ettekannetest selgus, et näiteks Poola kehalise kasvatuses peamisteks eesmärkideks on laste ja noorte harmooniline areng koos tervisliku ja aktiivse eluviisi kujundamisega.

Austria kehalises kasvatuses taotletavad eesmärgid lähtuvad ainega seotud kompetentsusest, enesega seotud oskuste ja võimete ning sotsiaalsest kompetentsusest. Erinevate riikide eesmärkide rõhuasetused olid küll erinevad, kuid üldlevinud arusaamade kohaselt taotletakse kehalise kasvatuses siiski nii liigutuslike oskuste valdamist, vabaaja kehakultuurialast harjumuste kujundamist, ning harmoonilist arenenud inimese kasvatamist üldisemalt. (Oja, 2004)

Meie kehalise kasvatuses eesmärgid tunduvad teiste euroopa riikidega võrreldes täiesti tavapärased.

1.3 Seadusandlus, mis reguleerib kooli kehalise kasvatuses korraldust

Käesoleval ajal kehtivatest seadusandlikest aktidest võime leida kümme seadust, määrust või korraldust, mis otseselt puudutavad kehalise kasvatuses aineõpetuse läbiviimist koolis. Neist peamised:

1. Spordiseadus

Vastu võetud 15. 06. 1998. a seadusega, ([RT I 1998, 61, 982](#))

2. Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus

Vastu võetud 27. 03. 2002. a seadusega ([RT I 2002, 36, 220](#))

3. Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava

Vastu võetud Vabariigi Valitsuse 25. 01. 2002. a määrusega nr 56, ([RT I 2002, 20, 116](#))

4. Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded

Haridusministri 26. augusti 2002. a määrus nr 65

Vastu võetud haridusministri 26. augusti 2002. a määrusega nr 65, [RTL 2002, 96, 1486](#))

5. Õpetajate koolituse raamnõuded

Vastu võetud Vabariigi Valitsuse 22. 11. 2000. a määrusega nr 38, [RT I 2000, 87, 575](#))

6. Pedagoogide atesteerimise tingimused ja kord

Vastu võetud haridusministri 2. 10. 2002. a määrusega nr. 6, [\(RTL 2002, 115, 1649\)](#)

7. Tervisekaitsenõuded koolidele

Sotsiaalministri 29. augusti 2003. a määrus nr 10, [\(RTL, 10.09.2003, 99, 1491\)](#)

8. Õpilaste hindamise, järgmisse klassi üleviimise ning klassikursust kordama jätmise alused, tingimused ja kord

Vastu võetud haridusministri 20. 09. 2000. a määrusega nr 33, [\(RTL 2000, 102, 1601\)](#)

Mõned väljavõtted seadusaktidest, kus käsitletakse kehalise kasvatuse mõiste ja määratletakse aineõpetuse eest vastutajad.

Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (1993) §6 (2) kohaselt on omavalitsusüksuse ülesandeks korraldada antud vallas või linnas koolieelsete lasteasutuste, põhikoolide, gümnaasiumide ja huvialakoolide, raamatukogude, rahvamajade, muuseumide, spordibaaside, turva- ja hooldekodude, tervishoiuasutuste ning teiste kohalike asutuste ülalpidamist. (*RT I, 2002*)

Eesti Spordiseadus (1998) käsitleb mõistet kehaline kasvatus, kui kasvatusprotsessi osa, mis on suunatud liikumisvilumuste kujundamisele, kehaliste võimete arendamisele, spordiaadete ja spordialaste teadmiste omandamisele.

Sama seaduse paragrahv 6 lõige (3) kohaselt on Haridusministeeriumi ülesanne kehalise kasvatuse korraldamine koolides, spordispetsialistide koolitamine ja sporditeaduse arendamine. (*RT I, 1998*)

Põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava (2002) §14(5) kohaselt toetab õppe- ja kasvatusesmärkide täitmist õppekeskkond, kus on olemas õppekava elluviimiseks vajalikud õppevahendid- ja materjalid.

Kehalise kasvatuse ainekava 1.peatükk 1.6 kohaselt lasub kooli juhtkonnal ja õpetajatel vastutus õpilassõbralike ja ohutute harjutuspaikade loomise/tagamise eest nii kehalise kasvatuse tundide kui ka klassiväliste spordiürituste tarbeks. (RT I, 2002)

Kirjanduse ülevaates ilmnes, et juba kooli õppekorraldus ei taga õpilastele vajalikku vaimse ja füüsilise koormuse tasakaalu. See võib olla üheks põhjuseks, miks koolilaste tervis ja liikumisaktiivsus kümneaasta taguste uuringutulemustega võrreldes oluliselt on langenud. Teravnenud on vajadus kompenseerida ühiskonna muutustest tingitud laste liikumisvaegus ning ülemäärane stress. Kool omab suurt mõju noorte tervislike eluviiside ning liikumisharrastuse kujundaamisel. Seetõttu tuleks just koolis pöörata suuremat tähelepanu spordi- ja liikumisharrastuse väärtustamisele luues selleks vajalikud tingimused.

Kirjanduse ülevaatest selgub, et õpilaste huvi spordi- ja liikumisharrastuse vastu on langenud. Peamiste põhjustena tuuakse välja motivatsiooni puudumist ja sportimisega vahetult seotud tegurite (sportimispaikade ja -oskuste) puudumist.

Vastuseta on küsimused, mis selgitavad olemasolevat õppekorraldust ja –tingimusi, seadusandlus ning pedagoogilise personali olemasolu.

II. TÖÖ EESMÄRK JA ÜLESANDED

Käesoleva töö eesmärgiks oli kaardistada kehalise kasvatuse kui aineõpetuse olukord Eesti koolides ning saadud tulemuste põhjal määratleda aineõpetuse tugevused ja kitsaskohad ning hinnata kehalise kasvatuse korralduse olulisi aspekte riigis tervikuna.

Ülesanded:

1. Koguda informatsiooni aineõpetuse läbiviijate, õppekorralduse ja tingimuste kohta
2. Selgitada välja aineõpetuse tugevamad ja nõrgemad aspektid
3. Esitada ettepanekud aineõpetuse korraldamiseks

III. TÖÖ TEOSTAMISE METOODIKA

Informatsiooni kogumiseks edastati 2003. aasta kevadel maavalitsuste haridus- ja kultuuriosakondade kaudu ankeetküsitlused kõikidele üldhariduskoolidele üle eesti. Koolidel tuli täita küsimustik, mis käsitles aineõpetajate kaadri (sooline ja vanuseline koosseis, kvalifikatsioon, täienduskoolitus), tunnivälise tegevuse, õppekorralduse, inventari ning spordirajatiste kohta.

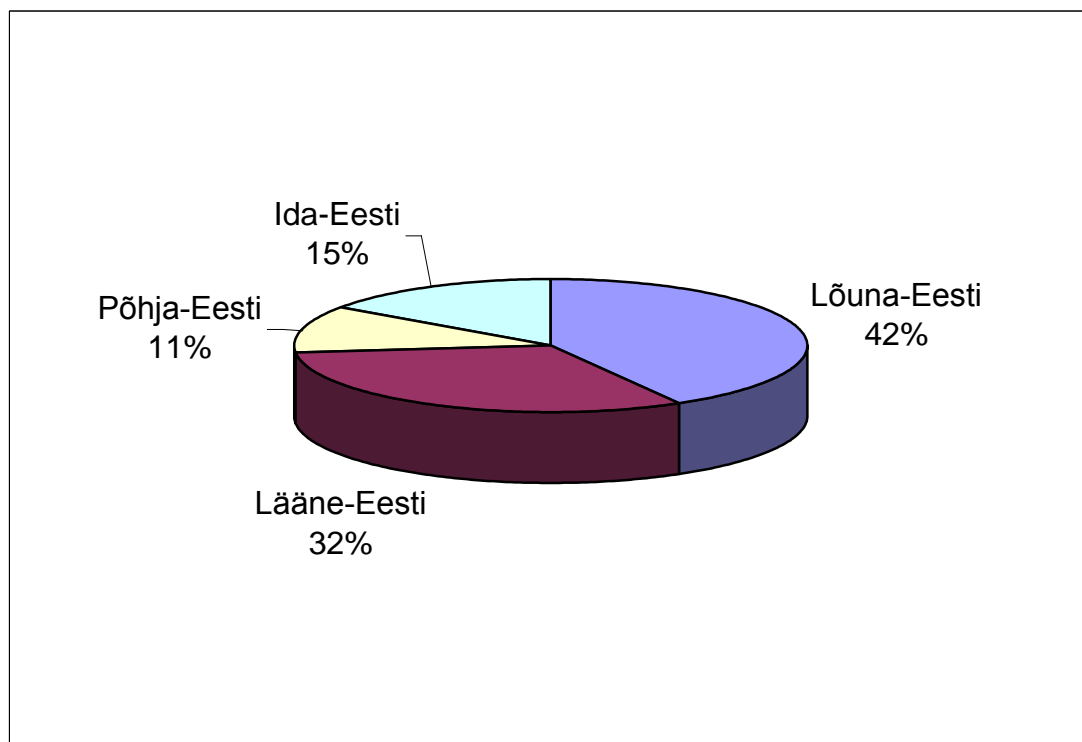
Tagastatud ankeetide põhjal koostati maakondlikud kokkuvõtted ning seejärel riiklik kokkuvõte. Andmete analüüsis kasutati loendamist ja protsentanalüüsi.

IV. TULEMUSED

4.1 Üldandmed

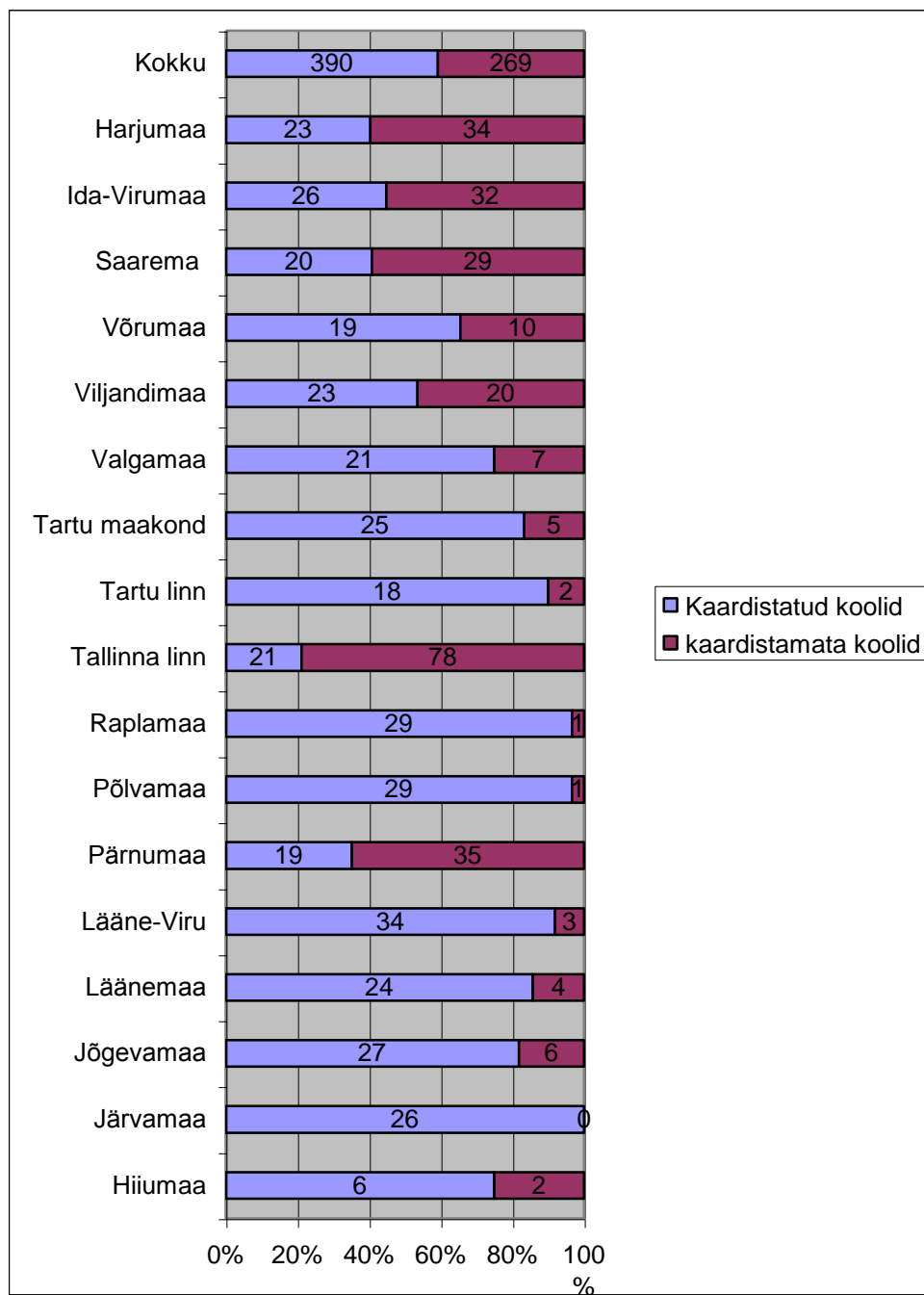
Kaardistamistulemused on fikseeritud 390 kooli tagastatud ankeetküsitluse põhjal. Seega on kaardistatud 63% eesti üldhariduskoolide üldarvust.

Anketeeritud on nii eesti kui vene õppekeelega koolid ja samuti koolid, kus õppetöö toimub kahes vahetuses.

Joonis 1. Kaardistatud koolid piirkonniti

Kõige enam tagastati ankeete oli Lõuna-Eesti piirkonnas (Tartu, Viljandi, Jõgeva, Valga, Põlva ja Võru maakond), mis moodustab valimist 42%, järgnes Lääne-Eesti piirkond 32% (Pärnu, Rapla, Järva, Lääne, Saare ja Hiiumaa). Kõige väiksema osa moodustas Põhja-Eesti 11% (Harjumaa ja Tallinn) ning Ida-Eesti 15% (Lääne- ja Ida-Virumaa, Narva)

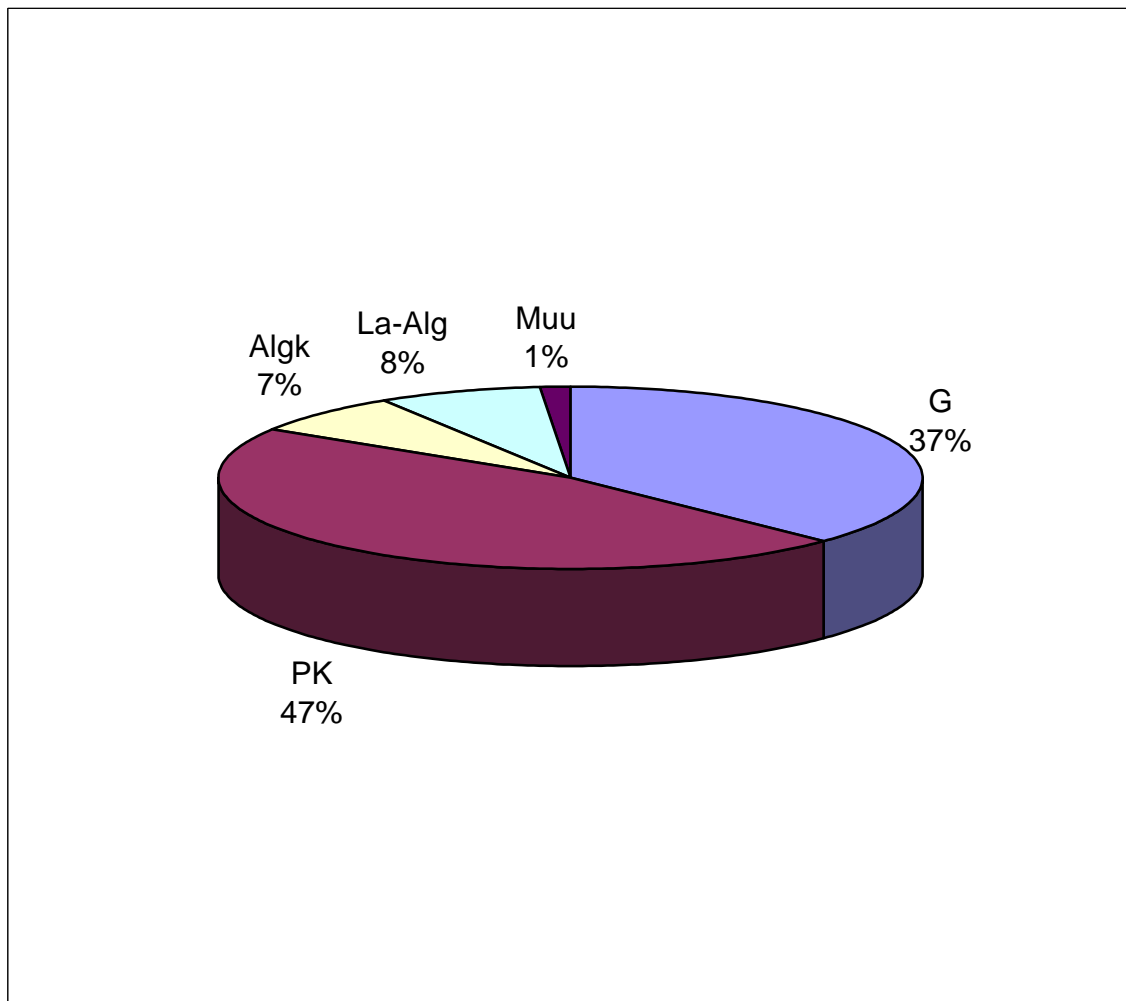

Joonis 2. Kaardistatud - kaardistamata koolide suhtarvud maakondade – linnade lõikes

Nagu kaardistatud koolide üldarvust ilmneb, õnnestus saada 80 % ulatuses tagasisidet Tartumaa, Põlvamaa, Lääne-Virumaa, Läänemaa ja Järvamaa koolide kohta.

Kaardistamisel oli esindatud kõik erinevad koolitüübid .

Nendest 47% põhikoolid , 37% gümnaasiumid , 8% lasteaed-alkoolid , 7% algkoolid ja 1% muud õppeasutused .

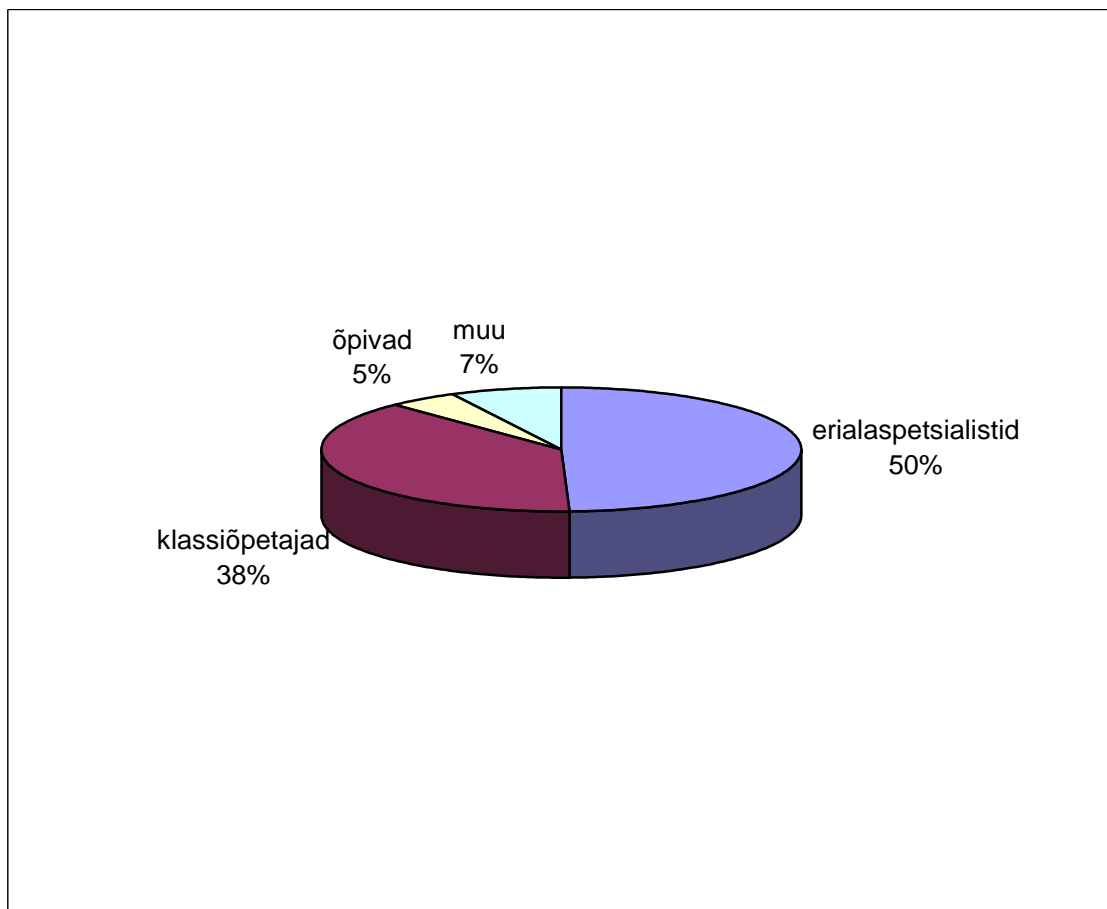
Joonis 2. Kaardistatud koolid koolitüübiti

4.2 Kehalise kasvatus tunde andvad pedagoogid

4.2.1 Pedagoogid omandatud kvalifikatsiooni põhjal

Eestis on kokku ligikaudu 1300 kehalise kasvatus tunde andvat pedagoogi. (Aavikso,2001) . Antud töös on analüüsitud 1047 ainetunde andvat õpetajat.

Kehalise kasvatus ainetundide läbiviijateks koolides on väga erineva erialase ettevalmistusega pedagoogiline personal.

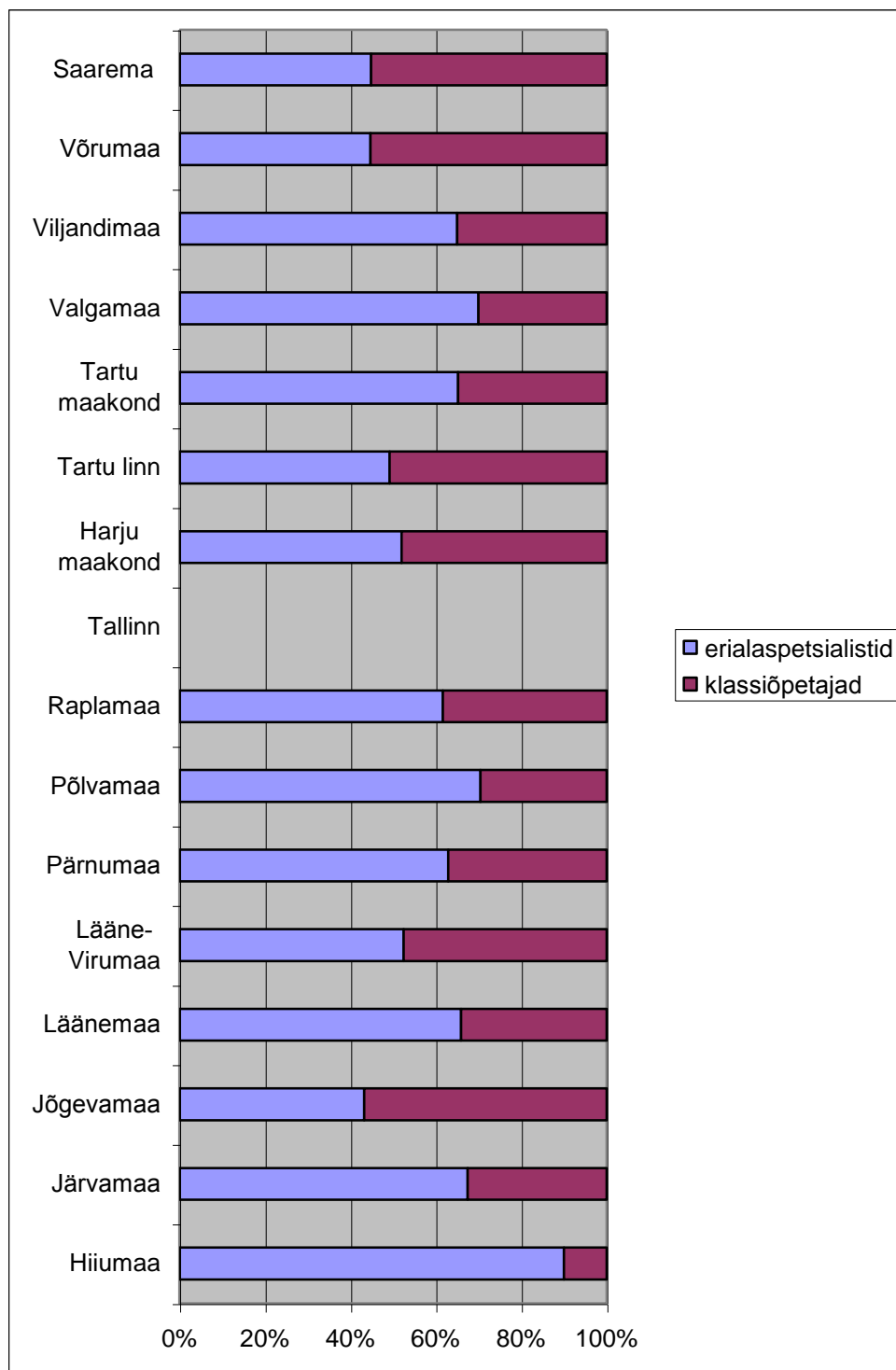

Joonis 4. Kehalise kasvatuse tunde andvad pedagoogid

Vaadeldud koolides oli kehalise kasvatuse tunde andvate õpetajate hulgas 50% erialaspetsialiste, 38% klassiõpetajaid, ning ülejäänud 12%-st moodustasid 5% ülikoolis õppijad ja 7% muu eriala/aine õpetajad.

Märkimisväärselt suure hulga moodustasid esimese kooliastme õpilastele tunde andvad klassiõpetajad, ühtekokku 400 õpetajat see on 38% õpetajate koguarvust.

I kooliastmes (s.o. 1-3 klassini) annavad kehalise kasvatuse tunde vaid erihariduselt klassiõpetaja või algklassiõpetaja koguni 49%-s küsitletud koolidest. Valdavalt linnas ja suuremates maakoolides. (Joonis 4.)

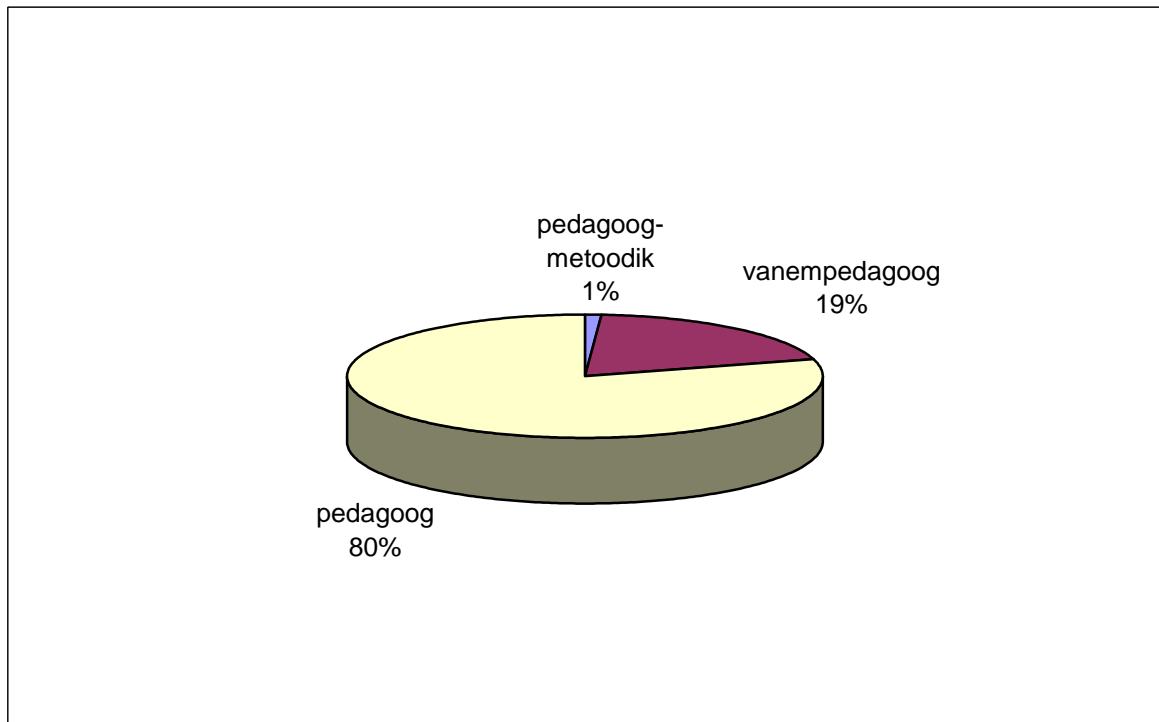

Joonis 5. Erialaspetsialistide ja klassiõpetajate suhe koolides

Kehtivatele kvalifikatsiooninõuetele ei vastanud 6% tunde andvatest õpetajatest .

4.2.2 Pedagoogid atesteerimise põhjal

Ainetunde andvate pedagoogide hulgas on 1% pedagoog-metoodikuid ja 19% vanempedagooge. Atesteeritud on 706 pedagoogi.

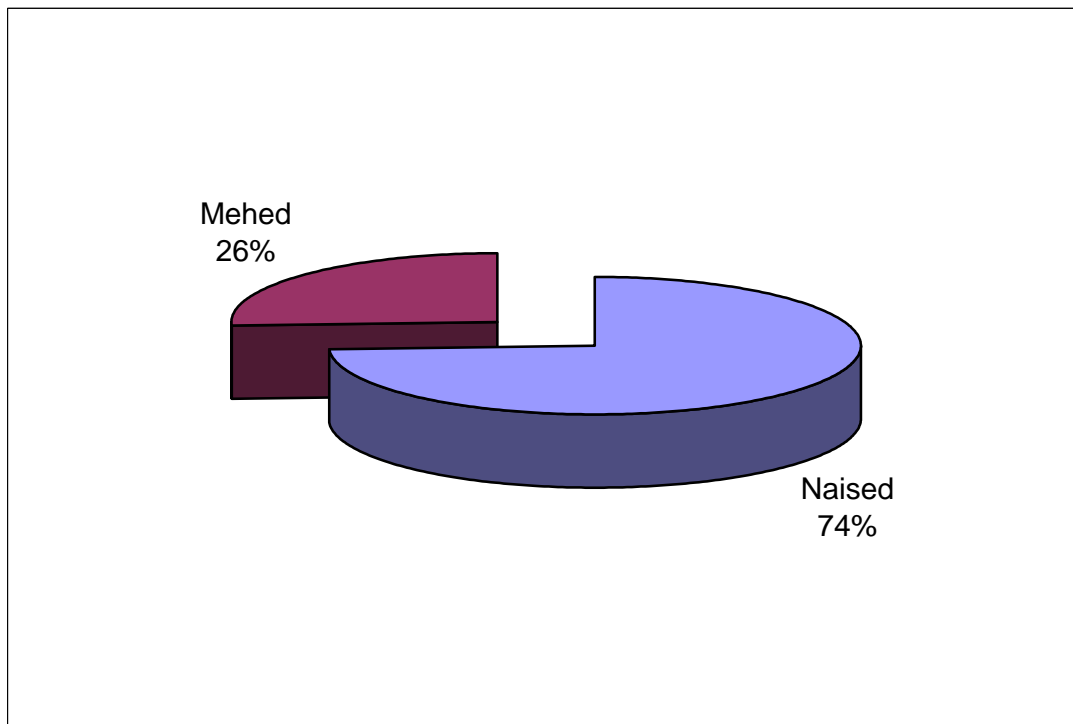
Joonis 6. Aineõpetajad ametijärgu põhjal

4.2.3 Pedagoogide sooline jaotuvus

Tunde andvatest õpetajatest on ülekaalus naispedagoogid, moodustades koguni 75% aineõpetajate koguarvust. Naiste osakaalu suurendab oluliselt esimese kooliastmes kehalise kasvatuse tunde andvad klassiõpetajadõpetajad, kes on valdavalt naised.

Maakondadest on ehk kõige enam meesõpetajaid Hiiumaal moodustades koguarvust 44%, järgnevad Harjumaa 33%, Läänemaa ja Viljandimaa 32% ning Järvamaa 31%.

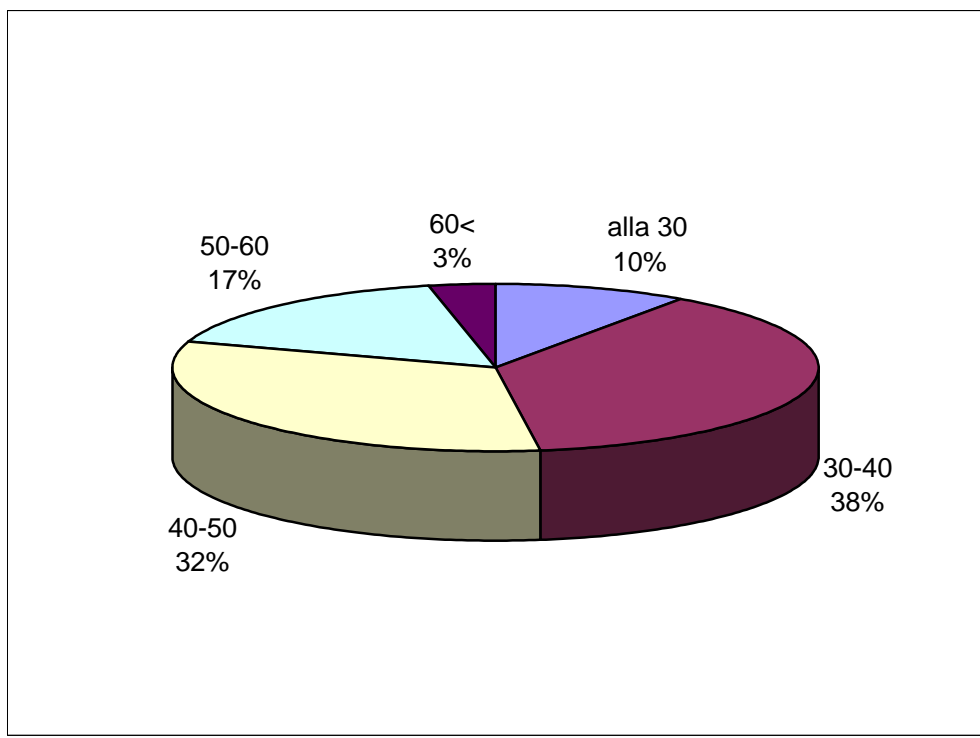
Ülekaalukalt rohkem naisõpetajaid on Raplemaal moodustades koguarvust koguni 82%, järgnevad Võrumaa 81% ning Jõgeva ja Saaremaa 80%.

Joonis 7. Aineõpetajate sooline jaotuvus

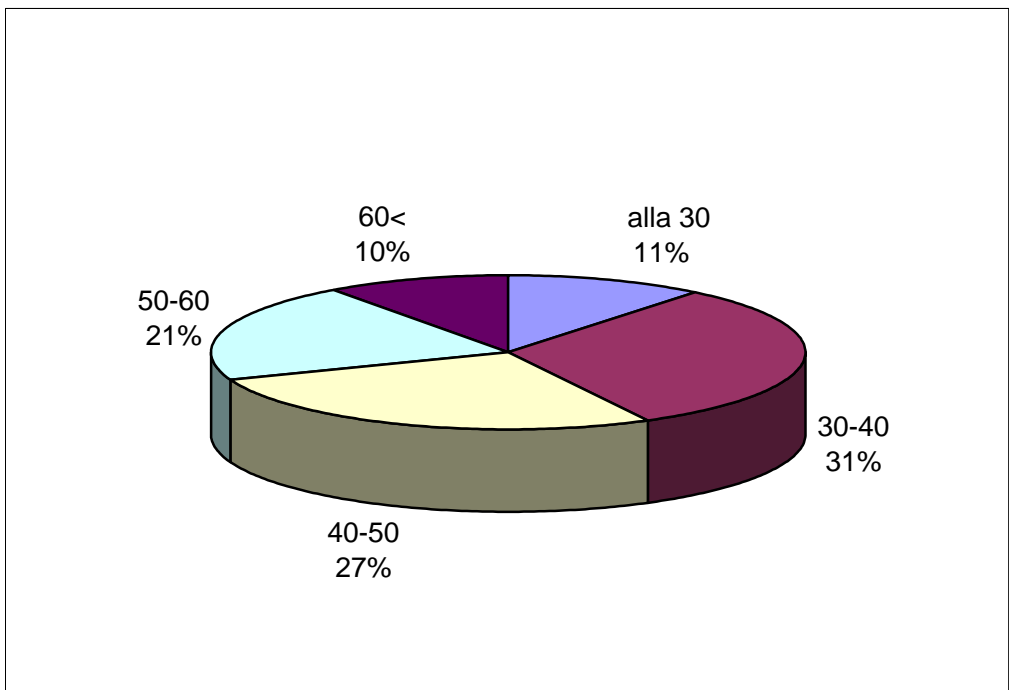
4.2.4 Pedagoogide vanuseline jaotuvus

Kehalise kasvatuse õpetajatena töötavatest meespedagoogidest moodustavad 38% 30-40 aastased ja 32% 40-50 aastased. Pensioniealisi meespedagooge on koolides vaid 3% .

Joonis 8. Meespedagoogide vanuseline jaotuvus

Naiskolleegeide hulgas on samuti ülekaalus 30- 40 aastased ja 40-50 aastased pedagoogid. Üle viiekümne aastaseid ja vanemaid naisi töötab koolides koguni 31%

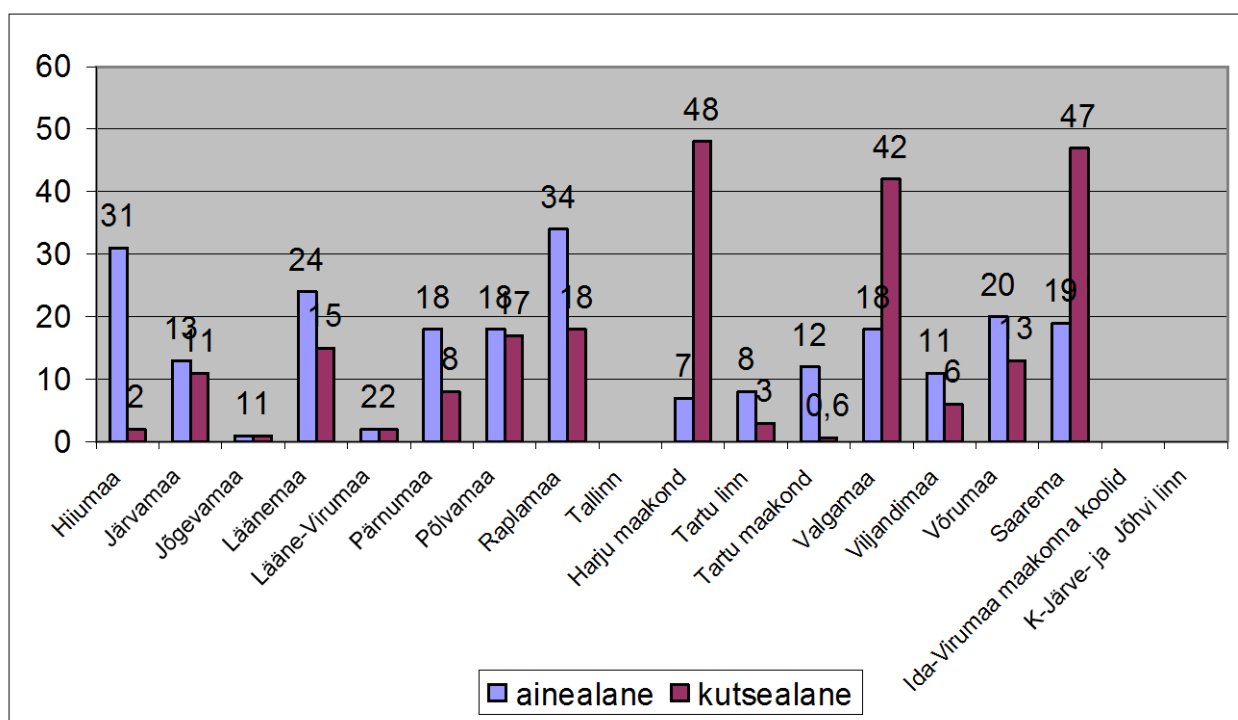

Joonis 9. Naispedagoogide vanuseline jaotuvus

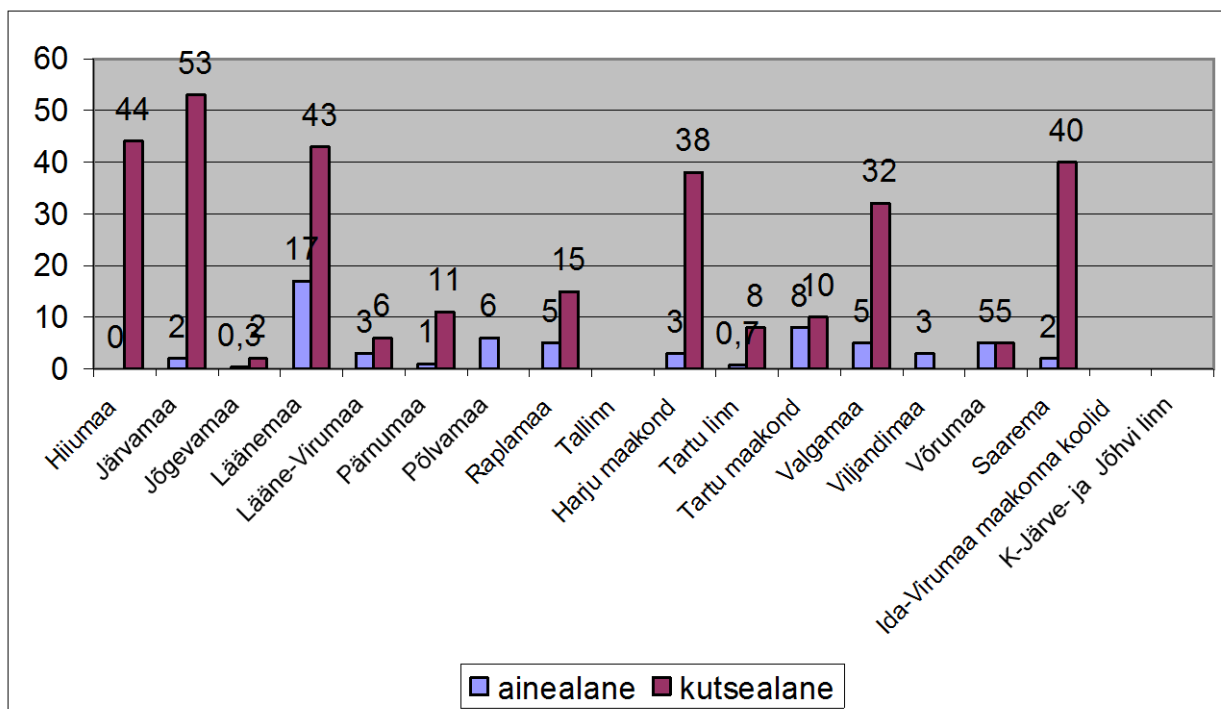
Arvestades vanuselist jaotuvust ilmneb, et järgnevakümneni jooksul pensioneerub ligikaudu 20% (M~17% ja N~21%) kehalise kasvatuse õpetajatest. Haridusministeeriumi poolsest koolitustellimusest ülikoolidele pole aga sellises mahus noorõpetajate asendust oodata. Sama kinnitab ka Aaviksoo (2001)andmed, mille kohaselt pensioneeruvad ligikaudu 250 õpetajat ning ülikool ei suuda taastoota vajalikku kaadrit.

4.3 Pedagoogide osalemine täiendkoolituskursustel

Täienduskoolituse andmetest selgus, et 12% koolide erialaspetsialistidest(40 kooli) ning 20% koolide klassiõpetajatest(69 kooli) ei ole viimase kolme aasta jooksul kehalise kasvatuse alasel täienduskoolitusel osalenud ühtegi tundi.

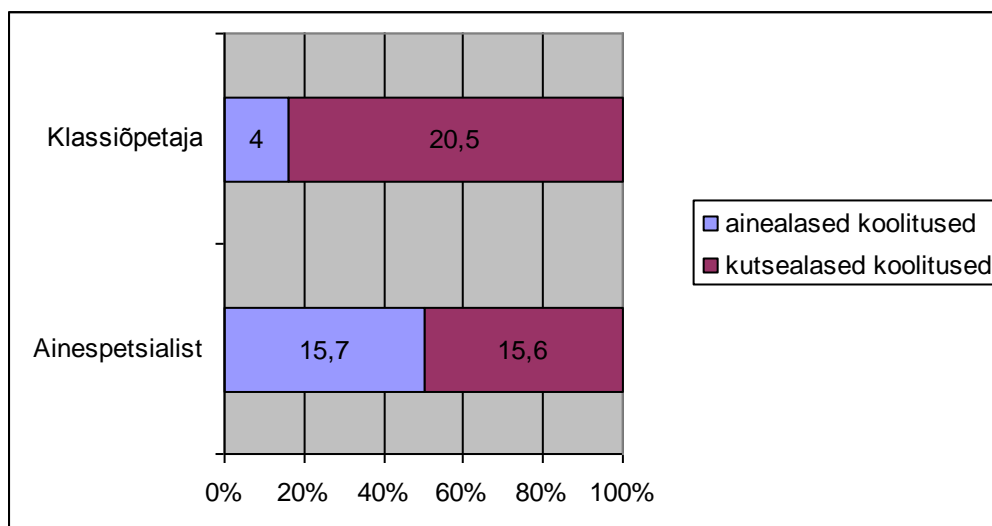
Joonis 10. Erialaspetsialistide osalemine täiendkoolituskursustel (keskmine tundide arvaastas ühe pedagoogi kohta)

Joonis 11. Klassiõpetajate osalemine täiendkoolituskursustel (keskmine tundide arv aastas ühe pedagoogi kohta)

Probleemsemate maakondadena võiks siin nimetada Järvamaad, kus 50% koolides leidub erialaspetsialiste ning 38% koolides klassiõpetajaid, ning Läänemaad, kus 38% koolides leidub erialaspetsialiste ning 50% koolides klassiõpetajaid kes viimase 3 aasta jooksul ei ole end täiendanud ühelgi täiendkoolituskursusel. On selgusetu, kas põhjus on koolitusinfo kättesaadavuses, koolitusfinantsides või huvi puuduses.

Erialaspetsialistid osalevad aastas keskmiselt ainealasel koolitusel 15,7 tundi ning kutsealasel koolitusel 15,6 tundi. (Joonis 12)

Joonis 12. Kehalise kasvatus tunde andvate õpetajate täiendkoolituskursustel osalemine (keskmine tundide arv aastas ühe pedagoogi kohta)

Ainetunde andvad klassiõpetajad aga koolitavad end kehalise kasvatus valdkonnas keskmiselt vaid neli tundi aastas küll aga muul kutsealastel koolitustel keskmiselt 21 tundi aastas. Ilmselt on selline proportsioon tasakaalust väljas kehalise kasvatus kahjuks. Arusaadavalt vajavad klassiõpetajad oluliselt rohkem teiste ainetega seonduvaid koolitusi ning seetõttu ei siinkohal peab paika vanasõna, et iga kingsepp jäägu ikka oma liistude juurde.

Erialaspetsialistide ainealane täiendkoolitus on ilmselt probleemiks Jõgeval (õpetaja osaleb aastas keskmiselt 1 tunni täiendkoolituskursustel), Lääne-Virumaal (2 tundi aastas) ning Tartu linnas (8 tundi). Parem on olukord Raplamaal (34 tundi), Hiiumaal (31) ja Läänemaal (24).

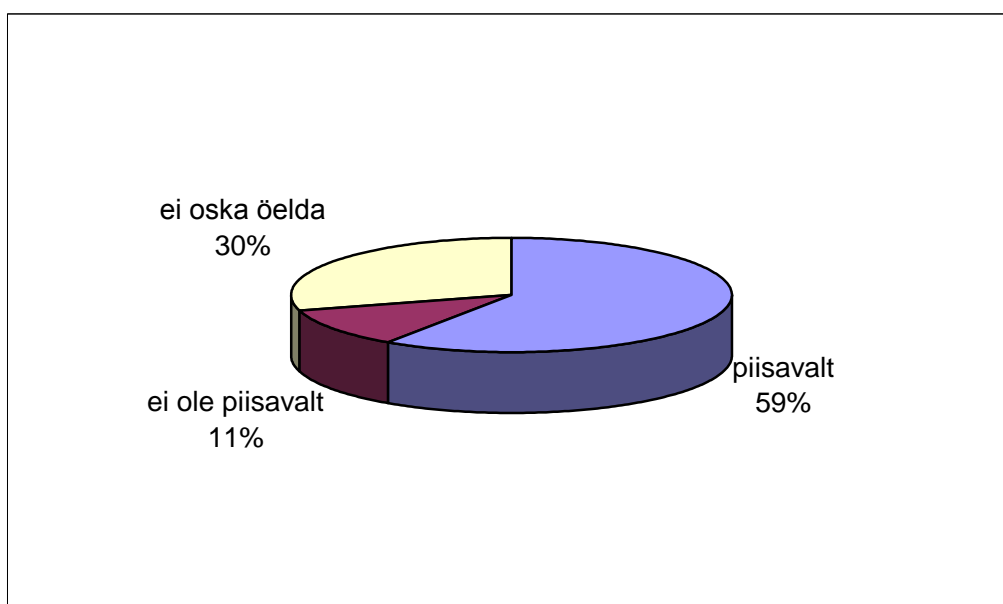
Klassiõpetajate kehalise kasvatus ainealane kompetentsus on üsnagi küsitav. Jõgevamaa 42 kehalise kasvatus tundi andvat klassiõpetajat osalevad aastas aineõpetamisega seonduvatel täiendkursusel keskmiselt 0,3 tundi. Tartu linna 65-st õpetajast 14 ei ole 3 aasta jooksul osalenud ühelgi kehalise kasvatus alasel täiendkursusel ja ülejäänud osalevad keskmiselt 0,7 tundi aastas. Hiiumaal ei ole õpetaja osalenud ühelgi koolitusel, Pärnumaa 23 õpetajat osalevad keskmiselt 1 tund kolme aasta jooksul, Saaremaa 13 õpetajat ja Järvamaa 14 õpetajat osalevad

keskmiselt 2 tundi aastas. 3 koolitustunniga aastas lisanduvad veel Viljandimaa ja Lääne-Virumaa õpetajad.

Kõige paremini tunduvad koolitatud olema Läänemaa klassiõpetajad läbides aastas keskmiselt 17 tundi ainevaldkonda puudutavat täiendkoolitust.

Õpetajate koolituse raamnõuded Vv määrus nr 381 22.01.2000 määratleb õpetaja tööalasele täiendkoolitusele esitatavad nõuded. Et õpetaja oleks ainealaselt pädev kohustab seadus igat õpetajat viie aasta jooksul läbima 160-tunni ulatuses tööalaseid täiendkoolituskursusi (aastas keskmiselt 32 tundi). Eelpool käsitletud andmed aga esitatud nõude täitmist ei kinnita. Ehk aitaks siin ka koolijuhtide nõudlikkus jälgimaks pedagoogide kutsealast pädevust.

Küsitluses tunti huvi ka pedagoogide arvamusest hetkel pakutava täiendkoolitusturu kohta.

Joonis 13. Rahulolu pakutava täiendkoolitusega

59% koolide õpetajate arvates pakutakse erialaseid täiendkoolituskursuseid piisavalt. 11% arvates aga ei ole vastavasisulised kursused kättesaadavad (maakondadest võiks nimetada Tartumaa 28% koolide arvates, Harjumaa 22% ja Põlvamaa 21% arvates). Üllatuslikuna ei ole ka 30% vastanud pedagoogi teadmatus koolitusturul pakutava osas. Järelikult võib küsimus olla ikkagi info kättesaadavuses.

Eelpool käsitletud leidnud õpetajate osalemine täiendkoolitustel toob välja, et just needsamad õpetajad, kes ei oska öelda oma arvamust pakutavatekoolituste suhtes ei ole ka osalenud täiendkoolituskursustel. Äramärkimist väärivad jällegi Raplamaa, kus koguni 59% vastanud koolide pedagoogidest ei oska pakutava täiendkoolituse kohta midagi kosta.

Kursuste sisu poolelt märgitakse, et täienduskursusi on vähe vene õppekeelega koolide õpetajatele eriti Ida-Virumaal. Samuti soovitakse kursusi, kus õpetatakse ainekava ja töökava koostamist ning õpilaste hindamisega seonduvat. Mõnede õpetajate arvates käsitletakse täienduskoolitustel vähe vähevõimekate ja tervisehäiretega laste õpetamisega seotud teemasid. Küsitlustulemustest selgub, et kaugemate piirkondadele on vähem kättesaadavad kursused algklassides õpetavatele õpetajatele. Kursustel soovitakse käia koolivaheaegadel ja kodukoha lähedal.

Positiivsena tuuakse valdavalt esile rahvusvahelisi suvekursusi ning erinevaid spordialade endiste tipptegijate poolt läbiviidavaid praktilist laadi kursuseid. Üsna heal tasemel tunduvad olevat ka aineseksioonide poolt korraldatavad täiendkursused.

Probleemidena tuuakse välja kursuste (eriti suvekursuste) kõrget hinda, info kättesaadavust ning kursuste toimumist kas Tartus või Tallinnas. Negatiivsena mainitakse planeeritud koolituste ärajäämist!

4.4 Kehalise kasvatuse ainekava ja õppekorraldus

Ainekava ja õppekorralduse kohta informatsiooni kogumiseks esitati õpetajatele järgmised küsimused:

1. Kas Teie arvates on olemasolev riikliku õppekava kehalise kasvatuse ainekava kaasaegne, rakendatav ja valikuid võimaldav?

Aineõpetuse läbiviimist koolis reguleerib Põhikooli ja Gümnaasiumi Riiklik õppekava (edaspidi RÕK), mille §11 sätestab kohustusliku õppeainena kehalise kasvatuse ning §13 õppe- ja kasvatuskorralduse alused.

RÕK-i §26 ja §27 sätestavad kooli õppekava ja ainekavade koostamise alused. Selle põhjal on igal koolil kohustus koostada oma õppekava ja selle ühe osana ka kehalise kasvatuse ainekava.

Küsitlustulemustest aga selgub, et vaid 62%-s koolidest on olemas aineõpetajate koostööna välja töötatud kehalise kasvatuse ainekava (süsteemne, mis käsitleb kogu kooli aineõpetuse korraldust).

Mis siis ülejäänud koolide aineõpetuse aluseks võiks olla?

Seega on põhjust arvata, et ülejäänud koolides ei toimu planeeritud õppekorraldust ning õppetöö on juhuslik. Tõenäoliselt võib leida sellele selgitust ühest järgnevatestvastustest, mille kohaselt 68% koolidest on leidnud, et olemasolev riiklik õppekava on kaasaegne ja valikuidvõimaldav.

2. Millised probleemid esinevad kõige sagedamini ainealase töö planeerimisel (ainekava, töökava koostamisel jm)?

Selgelt eristusid teiste seas järgmised aspektid: ilmastik, ruumikitsikus, inventari ja spordirajatiste puudus või mittevastavus kaasaja tingimustele ning õpilaste puudulik varustatus spordiriietusega.

Õpetajate hinnangul on riikliku ainekava täitmine osaliselt raskendatud või kohati lausa võimatu.

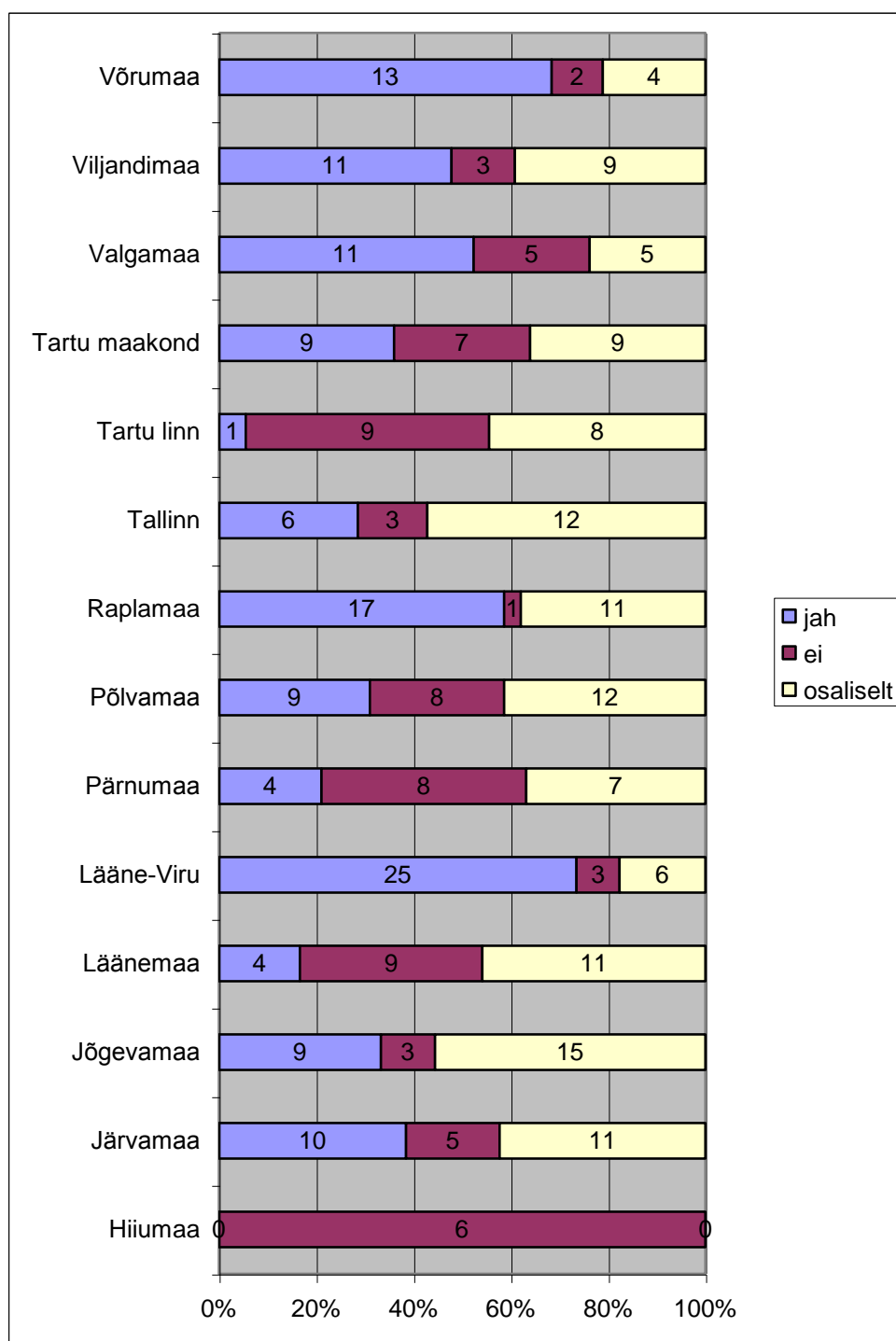
Näiteks selgus küsitlusest, et möödunud õppeaastal oli suusatamise ainekava nõudeid võimalik täielikult täita 40%-s koolidest. Need koolid põhjendasid ainekava täitmise võimalikkust hea ja lumerohke talve, suusabaasi olemasolu, varustuse laenutamise võimaluse ning traditsioonide olemasoluga.

Tublimata maakondadena võiks nimetada Lääne-Virumaad, kus suusatunnid toimusid koguni 74% koolides, Võrumaad (68% koolides) ja Raplamaad (59%).

22% koolide hinnangul ei olnud võimalik suusatamise ainekava möödunud õppeaastal üldse täita, sest ilmastikuolud olid rasked, õpilastel puudus varustus, suuskade transportimine oli raskendatud.

Läbiviidud suusatunnid toimusid valdavalt I kooliastmele, paremad võimalused on maakoolidel ning sellistes linnakoolidel, mis asuvad suusakeskuste lähedal.

Suusatamise ainetunde ei viidud läbi üheski Hiiumaal koolis. (Joonis 14)

Joonis 14. Suusatamistundide läbiviimise võimalused koolides

3. *Mida muudaksite Teie olemasolevas riiklikus ainekavas ?*

Ligikaudu 68% koolide arvates on olemasolev kehalise kasvatus riiklik ainekava kaasaegne, rakendatav ja valikuid võimaldav. Leitakse, et ainekava sisu võimaldab õpilase mitmekülgset arengut, lubab arvestada individuaalseid iseärasusi ning et ainekava võimaldab saada ülevaadet erinevatest spordialadest.

Küsitlusele vastanud koolide kehalise kasvatus tunde andvad õpetajad on teinud rea ainekava muutmise ja täiendamise ettepanekuid. Ettepanekute sisust võib järeldada, et mõnedel juhtudel on lähtutud oma kooli või piirkonna vajadustest/võimalustest. Sellest tulenevalt on allpool toodud sagedamini kordunud ettepanekud:

- Ainekava võiks anda koolidele rohkem valikuvabadust sõltuvalt kooli materiaaltehnilisest baasist.
- Jätta kohustuslik suusatamine ainekavast välja või vähendada selle mahtu, sest suusavarustuse vähesuse tõttu pole võimalik tunde korralikult läbi viia.
- Lisada ainekavasse uisutamine ja muud talialad kui alternatiiv suusatamisele.
- Ujumine teha kohustuslikuks kõikidele põhikooliklassidele või kõikidele I kooliastme klassidele.
- Noormeeste gümnaasiumi ainekava viia kooskõlla sõjaväes nõutavaga.
- Suurendada nädalatundide arvu.
- Ainekava mahtu tervikuna vähendada.
- Luua ühtsed hindamiskriteeriumid.
- Alklassides suurendada mängude osakaalu.
- Alklassides suurendada rütmika osatähtsust.
- Riistvõimlemise osa ainekavas tuleks kaasajastada.

Ainekava täitmist takistavate teguritena nimetati kõige sagedamini õpetajate kogemuste ja oskuste puudumist, ainekavateemade üldsõnalisust ning vähest metoodilise abimaterjali olemasolu.

4. *Kui suur peaks Teie arvates olema maksimaalne õppegrupi suurus kehalise kasvatus tundides?*

Küsitlustulemustest selgub, ligikaudu 54% koolidest on seisukohal, et õppegrupi suurus kehalise kasvatuses tunnis peaks olema maksimaalselt 15 õpilast.

Põhjenduseks tuuakse, et väiksema õpilaste arvu juures jõuab õpetaja juhendada ja jälgida kõiki, ei teki ruumipuudust ning inventari jagub kõigile. Ühtlasi võimaldab see õpilaste individuaalset arendamist ja arengu jälgimist. Kehalise kasvatuses tunnis on traumade oht küllalt suur, väiksem grupp võimaldab luua tunni läbiviimiseks turvalisema keskkonna. Koolide seisukoht on, et õigusaktides peaks kindlasti olema sätestatud õppegrupi maksimaalne suurus kehalise kasvatuses tunnis.

5. *Mis klassist alates oleks otstarbekas viia lahku poiste ja tüdrukute kehalise kasvatuses tunnid?*

Individuaalse arengu jälgimise ja võimetekohase tulemuse saavutamiseks peavad õpetajad väga oluliseks poiste ja tüdrukute eraldi õpetamist. Küsitlustulemustest selgub, et 48% vastanud õpetajate arvates peaks poiste ja tüdrukute lahus õpetamine algama juba neljandast klassist, 40% arvates viiendast klassist ning 12% meelest kuuendast klassist. Soovitakse, et selline õppekorraldus oleks ka seadusandlikult reguleeritud.

Riikliku järelvalve hinnangul ei ole aga harvad juhtumid, kus kooli juhtkond ei ole leidnud võimalust poiste ja tüdrukute eraldi õpetamist enne kui alates kuuendast klassist.

4.5 Kehalise kasvatuses kohustuslike ainetundide maht

Mõneti arusaamatu on RÕK- is §14 ja §17 esimese ja teise kooliastme kehalise kasvatuses tunnijaotus plaan, mille kohaselt mõlemas kooliastmes on nädala miinimum koormuseks fikseeritud 8 ainetundi. Tavapäraselt käsitletakse koolides seda nii, et esimeses ja teise ning neljandas ja viiendas klassis toimub nädalas kolm ainetundi ja kolmandas ning kuuendas kaks nädalatundi.

Küsitlustulemustest selgub, et pedagoogid sooviksid miinimum ainetundide arvu suurenemist seoses üha teravneva vajadusega suurendada laste liikumisaktiivsust ja vastupidavust. Õppekorralduse poolest oleks otstarbekas järjepidev liikumistundide dünaamiline kasv.

Korrigeerimist vajaksid ka erikoolidele kehtestatud piirnormid kohustusliku kehalise kasvatuse tunnijaotusplaanis. Näitena võib tuua lihtsustatud õppekava alusel töötavad koolid, kus 7. ja 8. klassis on riiklikult kehtestatud vaid 1 nädalatund kehalist kasvatust. (*Põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava (abiõppe õppekava) kinnitamine, 1999*)

Õpilaste kehalise aktiivsuse huvides tuleks viia tundide arv vastavusse Kehalise Kasvatuse Assotsiatsiooni Madridi deklaratsiooniga, kus soovitatakse algklassides sisse viia tunnijaotusplaani üks kehalise kasvatuse tund igal koolipäeval, neljandast üheksanda klassini kolm tundi nädalas. Rakendada Eesti gümnaasiumiõpilastele kolmas paindliku sisuga liikumistund (mängud, tants, looduses liikumine jms.)

4.6 Ainetevaheline integratsioon

Oluliseks osaks õpilaste teadlikkuse tõstmisel peaks olema ainetevaheline integratsioon koolis. Järelevalve inspektorite hinnangul tuleks oluliselt suuremat tähelepanu koolides pöörata kehalise kasvatuse ja terviseõpetuse integratsioonile. RÕK §10 sätestab õpetamise integratsiooni alused koolis, kuid praktilises koolikeskkonnas neid tegelikult sageli ei järgita.

Eriti tihedalt on seotud kehalise kasvatusega II kooliastme inimeseõpetuse ainekava õppesisu.

Heaks näiteks siin võiks tuua Soomet, kus mõlema aine ühtset eesmärki täidavad ka üks katusorganisatsioon “Soome kehalise kasvatuse õpetajate ja terviseõpetajate liit”. (Leena Helin, konverentsi materjalid, 2004)

4.7 Õpilaste hindamine ja arengu jälgimine

Tõsisemad on probleemid õpilaste hindamise ja arengudünaamika jälgimisega. Haridusministri 20.09.2000. a määrus nr 33 “Õpilastehindamise, järgmisse klassi üleviimise ning klassikursust kordamajätmise alused, tingimused ja kord” ning RÕK

§12 reguleerib õpilaste hindamise alused. Lähtudes neist seadustest tuleb igal koolil töötada välja oma hindamiskriteeriumid, mis seostuks RÕK oodatavate õpitulemustega.

Küsitlustulemustest selgub, et hindamiskriteeriumide ja normide kehtestamise soov oli ainekava täiendamise osas üks sagedasemaid. Riikliku järelevalve läbiviijate hinnangul pole harvad juhtumid, kui kehalise kasvatus õpetaja hindab õpilasi ajalise-arvuliste normide järgi. See võib osutada õpilase hindegas karistamiseks ning põhjuseks, miks õpilaste huvi kehalise kasvatus tundide vastu on langenud. Üsna sageli on see ka vähevõimekate õpilaste tunnis mitteosalemise põhjuseks.

Hindamine on võimas abivahend motiveerides õpilast tööle ja pingutama ning arendades tahtekindlust ja kohusetundlikkust. Kõik need ülesanded saab lahendada vaid tark õpetaja, kes teab, mis eesmärgil ta antud situatsioonis õpilasi hindab. (A.Resetova,2004)

Siit järeldub, et koolijuhtidel ja täienduskoolituse korraldajatel on vaja õpetajatele põhjalikult selgitada, et hinnata tuleb õpitulemuse saavutamist, mitte pedagoogi kehtestatud normide täitmist.

Kooli kehalise kasvatus keskses ülesandes on õpilase kehalise ja motoorse arengu toetamine. Arengut ei ole võimalik toetada aga ilma järjepideva kehalise võimekuse kaardistamiseta.

Küsimusele: ***Milliseid meetodeid kasutatakse Teie koolis laste arengudünaamika jälgimiseks?*** – toodi välja vägagi erinevaid vastseid.

Uurimustulemuste kohaselt kasutatakse koolides õpilaste arengu jälgimiseks üsna erinevaid meetodeid. Kõige sagedamini mainiti spordipäevadel saavutatud tulemuste fikseerimist, kooli poolt valitud kontrollharjutuste täitmist ning erinevate kehalise võimekuse määramise testide kasutamist (Cooperi, Eurofit testid). Osades koolides on kasutusele võetud ka õpilaste arengu jälgimise kaardid, kuid seda valdavalt alates viiendast klassist.

Positiivse näitena võiks tuua ühe Raplamaa kooli, kus on sisse seatud laste arengu kaardid alates 1. klassist kuni kooli lõpetamiseni. Kaardi olemasolu annab lapsevanemale võimaluse oma lapse füüsilise arengu jälgimiseks ning eakaaslastega võrdlemiseks.

Leidus ka koole, kus ei peetud vajalikuks laste arengu jälgimist. Nende arvates on laste areng ka silmaga nähtav ja piisab päevikusse pandud hinnete vaatlusest.

Lähema aja üheks olulisemaks ülesandeks koolis oleks laste füüsilise arengu kaardistamine, mis võiks olla osaks lapse tervisekaardist.

Seni puudub seadusandlik regulatsioon, mis kohustaks kooli pedagoogidel laste kehalise arengu jälgimise ja dokumenteerimise.

Koolieelsetes lasteasutuses on riiklikult kehtestatud nõuded laste eakohase arengu jälgimiseks kaks korda aastas. Kvalifikatsiooninõuetest lähtuvalt töötavad lasteaedadesvaldavalt kehakultuurilise haridusega liikumisõpetajad, kes järjekindlalt fikseerivad ja analüüsivad laste arengut. (Raamõppekava, 1999)

Seega tuleks jätkata koolieelsetes lasteasutustes riiklikult sisse seatud laste arengu jälgimist ka koolis.

Teisalt oleks otstarbekas sisse seada üleriigilised kriteeriumid (ühtse metoodika alusel läbiviidavad testid), mis annaksid võimaluse võrrelda laste füüsilist taset üle riigi.

Kui riigi poolt kehtestatud alusdokumentides on rõhutatud õpilase, kui tervikisiksuse arendamist, siis praktilises elus ilmneb aga, et tänapäeva koolis peetakse oluliseks vaid humanitaarset osa.

Miks võrreldakse koole riigieksamite tulemuste järgi, mitte aga laste füüsilise ettevalmistuse põhjal?

Huvitav oleks võrrelda, kas koolid, kus õpilaste vaimsed võimed on teistest paremad on ka füüsilise ettevalmistuse osas eesrinnas.

4.8 Õpilaste puudumised ja vabastused kehalisest kasvatuses

Väga paljud õpilased on lühemaks või pikemaks perioodiks kehalistest kasvatuses vabastatud. Ka pikaajaliste vabastuste korral peab õpilane kehalise kasvatuses ainekava läbima, kokkuvõtva hindena on sel juhul võimalus kasutada hinnanguid *arvestatud*, *mittearvestatud*. Kuna arstide väljastatud tõendid ei ole piisavalt informatiivsed, on õpetajatel väga raske koostada sellistele õpilastele individuaalseid õppekavasid. Õpetajad arvavad, et kohati vabastavad arstid õpilasi kehalise kasvatuses tundidest liiga kergekäeliselt. Olukorra lahendamiseks soovivad kehalise kasvatuses õpetajad et, (pere)arsti väljastatud arstitõendil oleksid järgmised andmed:

- 1) vabastamise põhjus (diagnoos eesti keeles);
- 2) soovitusliku iseloomuga harjutused, mida antud haiguse puhul võib teha;
- 3) vastunäidustatud harjutused;
- 4) teave selle kohta, kas õpilasele on määratud taastusravi või ravivõimlemine;
- 5) konkreetne rehabilitatsiooniplaan, millega on võimalik arvestada.

Ligikaudu 19% koolidest on tõdenud, et neil on probleeme õpilaste kehalise kasvatuses tundidest puudumisega.

Ankeetküsitlustes toodud puudumiste põhjuste hulgas domineerisid selgelt neli järgmist: tervislikud probleemid, riietuse ja varustuse puudumine, motivatsiooni puudumine ning negatiivne suhtumine kehalise kasvatuses tundi.

Ilmselt vajaks täpsemat väljaselgitamist, kas meie õpilaste tervislik seisund on tõesti nii halb ja perede materiaalsed võimalused nii piiratud, et õpilastel ei ole võimalik kehalise kasvatuses tunnist osa võtta. Või on suurem põhjus selles, et õpilased pole motiveeritud kehalise kasvatuses tunnis osalema. Siinjuures võiks soovitada ka vabastatud õpilaste rakendamist tunnis, erineva teabematerjali omandamise kaudu.

Koolide ülesandeks on aga tagada iga õpilase võimetekohane toimetulek koolis. Eelpool lähtuvast peaksid ehk koolijuhid rohkem tähelepanu pöörama oma kooli vajadustest lähtuvate tervislike erivajadustega laste tervise tugevdamiseks vajalike tingimuste loomisele koolikeskkonnas.

4.9 Materiaal-tehniline baas

Materiaal-tehnilise baasi käsitlel on aluseks võetud RÕK kehalise kasvatuse ainekava õppesisu. Kehalise kasvatuse ainekavast lähtuvalt on vaja tutvustada ning õpetada paljude erinevate spordialade tehnikaid. Sellest tulenevalt on äärmiselt oluline nii spordirajatiste kui inventari olemasolu, mitmekesisus kui vastavus kaasaja nõuetele. Kelle ülesanne on vastavate tingimuste loomine?

Spordiseaduse §10 kohaselt on kohalike omavalitsusorganitel kohustus tagada munitsipaalkoolides tingimused kehalise kasvatuse tundide läbiviimiseks ja soodustada spordiharrastust koolides ja laste suvelaagrites (1998) ning PGS-i kohaselt õpetajatel vastutus õpilassõbralike harjutuspaikade loomise/tagamise eest nii kehalise kasvatuse tundide, kui ka klassiväliste spordiürituste tarbeks (2002).

Nõuded ruumiliste tingimuste osas ei ole tänaseks seadusandliku õigusaktiga reguleeritud.

Ankeetküsitluse läbiviimise ajal kehtis koolidele Sotsiaalministri 14.07.2000. a määrus nr 47 “Kooli tervisekaitsenõuded”, mille §4 kohaselt tagavad kooli omanik ja kooli direktor (juhataja) kõigile õpilastele ning personalile tervisekaitsenõuetele vastavad õppimis- ja töötingimused. Kooli direktor (juhataja) vastutab tervisekaitsenõuete täitmise eest.

Kehalise kasvatuse osas olid seaduses väga konkreetsed nõudmised ruumidele järgmised:

- Algkoolil 1 võimlasaal $12 \times 12 = 144 \text{m}^2$
- 1-2 paralleelklassiga koolis 1saal $12 \times 24 = 288 \text{m}^2$
- Kolme paralleelklassiga koolis 2 saali $12 \times 24 = 288 \text{m}^2$
- Nelja paralleelklassiga koolis 2 saali
 $12 \times 24 = 288 \text{m}^2$ ja $18 \times 30 = 540 \text{m}^2$

Võimlaruumidele ja võimlasaali abiruumidele olid nõudmised järgmised:

- Riietusruumid, duširuumid ühe õpilase kohta 1,5 – 2m² neist 1 poeglaste ja 1 tütarlaste tarbeks.
- Tualettruumid 1poeglaste ja 1 tütarlaste tarbeks (WC kabiin 1,2x0,8m²)
- Spordiinventari ruum 16-32m²
- Kehalise kasvatuse õpetajate tuba 9-12m²

§22

- (1)Võimla igas duširuumis peab olema üks dušš ning üks pooles tavakõrguses valamu käte ja jalgade pesemiseks võimlemisrühma kolme õpilase kohta (15 õpilast seega 5 dušši ja 5 kraanikaussi).
- (2)Duširuumis ei tohi kasutada puidust põrandareste
- (3)Kehalise kasvatuse tundi võib võimla saalis läbi viia ainult ühele klassile (rühmale) korraga. Võimlasaalis mõõtmetega alates 18x30m on lubatud korraldada korraga kahe klassi tund.

Tänapäevaks on aga see, koolidele ilmselgelt ebamugav ja kohalikke olusid arvestades praktiliselt täitmatu seadus tühistatud.

Alates 2003. aasta augustist kehtib uus seadus “Tervisekaitseõuded koolidele” (Sotsiaalministri 29. augusti 2003. a määrus nr 109), kus kehalise kasvatuse tingimuste kohta ei ole enam sõnagi.

Fikseeritud on vaid §5 (6) kohaselt et igal õpilasel peab olema võimalus pärast kehalise kasvatuse tundi vahetunni jooksul end võimlemissaali duširuumis, pesuruumis või muus õpilastele pesemiseks ette nähtud ruumis puhtaks pesta.

Alljärgnev käsitlus ruumidele lähtub siiski eelmisest tervisekaitse seadusest, mis oma sisult oleks aga vajalik igale koolile ka täna.

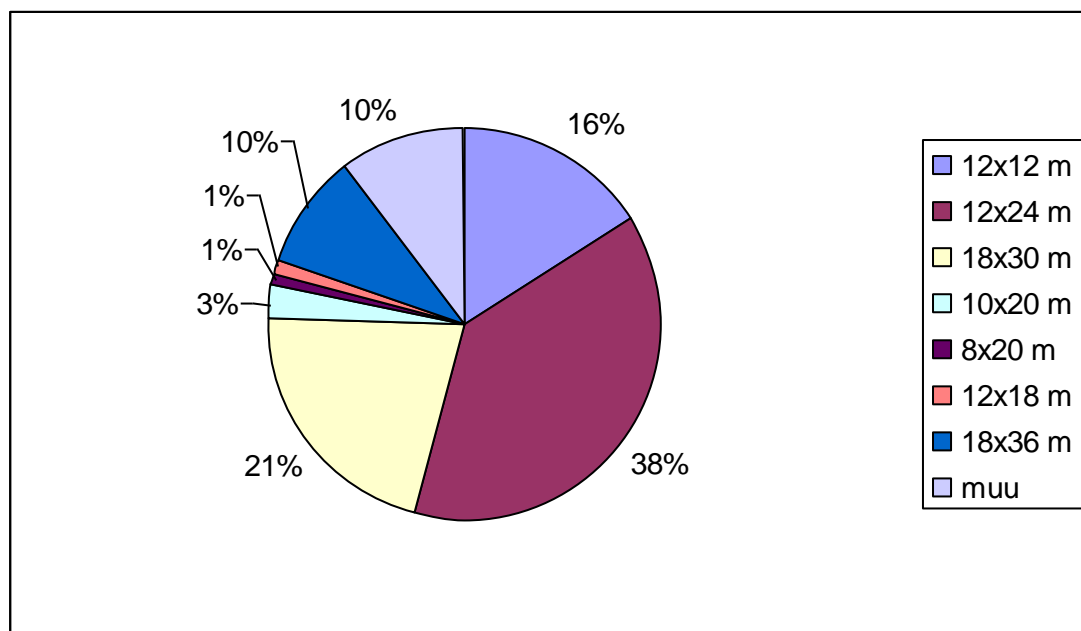
2000/2001 aasta riikliku järelevalve kokkuvõtte (2001) tõi välja kehalise kasvatuse materiaal-tehnilise baasi ebarahuldava olukorra. Kokkuvõttest võis lugeda, et järelevalve käigus hinnatud koolide sporditingimused olid ebarahuldavad. Kolmandiku koolide sisetingimusi hinnati mitterahuldavaks, 14% võimlatest vajasisid kohe remonti, ühe võimla seinad olid varisemisohtlikud.(RJV Kokkuvõtte, 2001)

4.9.1 Olemasolevad spordirajatised koolides

Spordirajatiste ülevaade on koostatud 393 kooli tagastatud ankeetküsitluse põhjal.

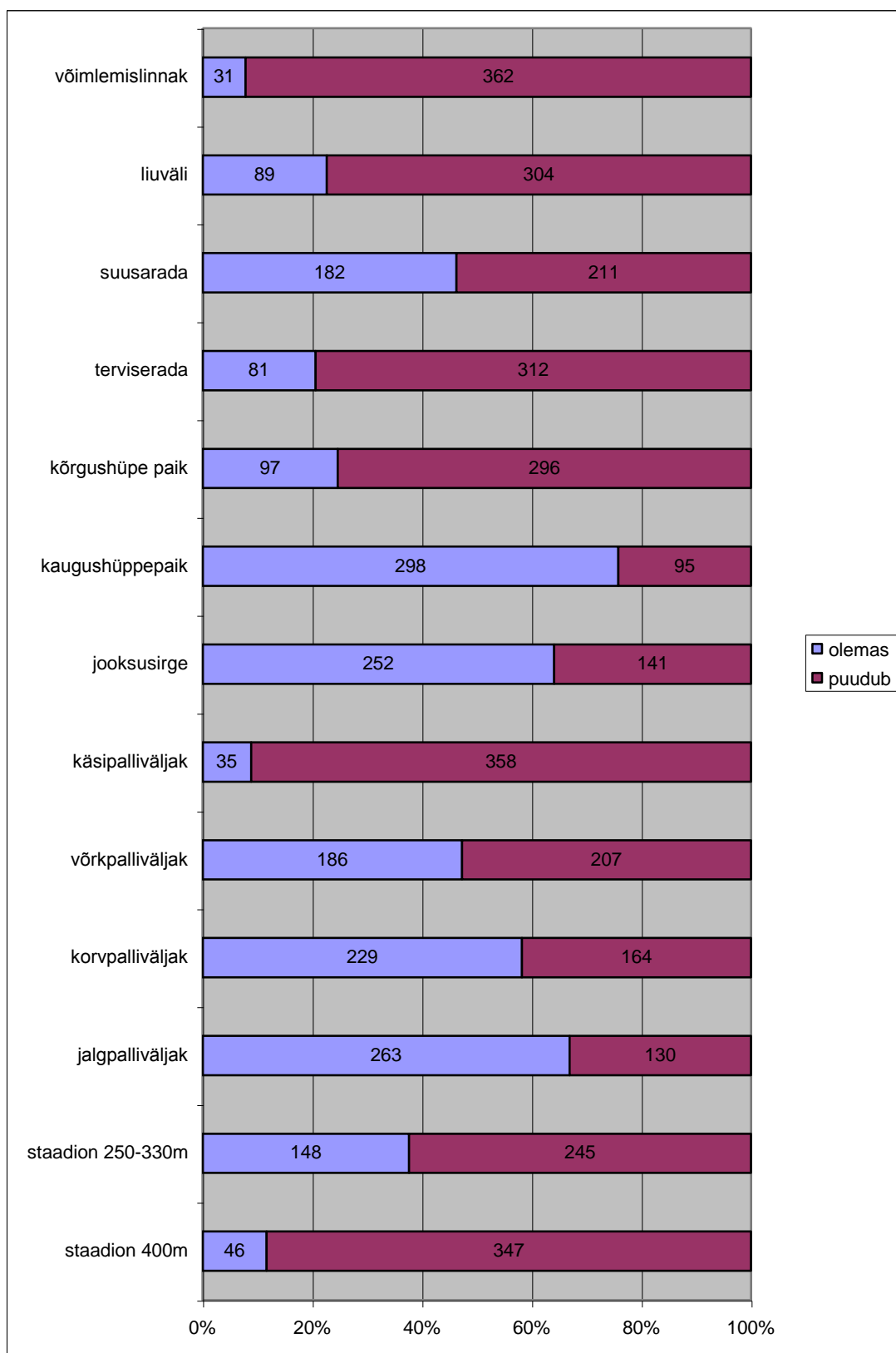
Alljärgnevatel joonistel kajastub koolide juures olemasolevad sise- ja välisspordirajatised, mida kasutatakse kehalise kasvatus tundide läbiviimiseks. (Joonis 15-19)

Koolivõimlad on olemas 79% koolidest, kuid kehtivatele tervisekaitseõuetele vastavad neist vaid pooled. Seega rahuldavad tingimused on vaid 38% koolidest. Suuremad probleemid on suurtes linnakoolides, kus 1000 õpilasega kooli kasutada on üks mittetäismõõtmeline võimla. (Joonis 15)

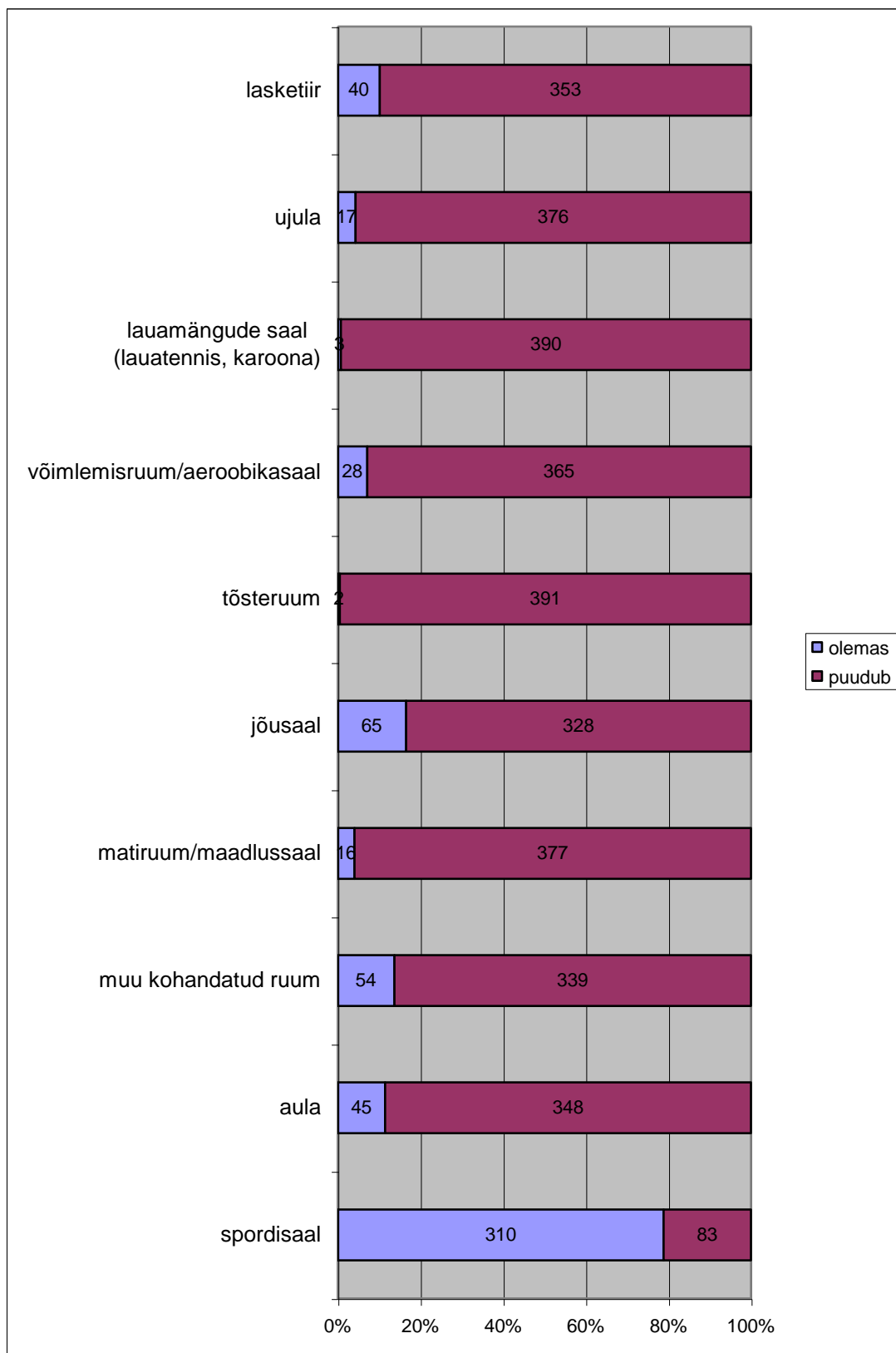

Joonis 15. Olemasolevate spordisaalide jaotuvus

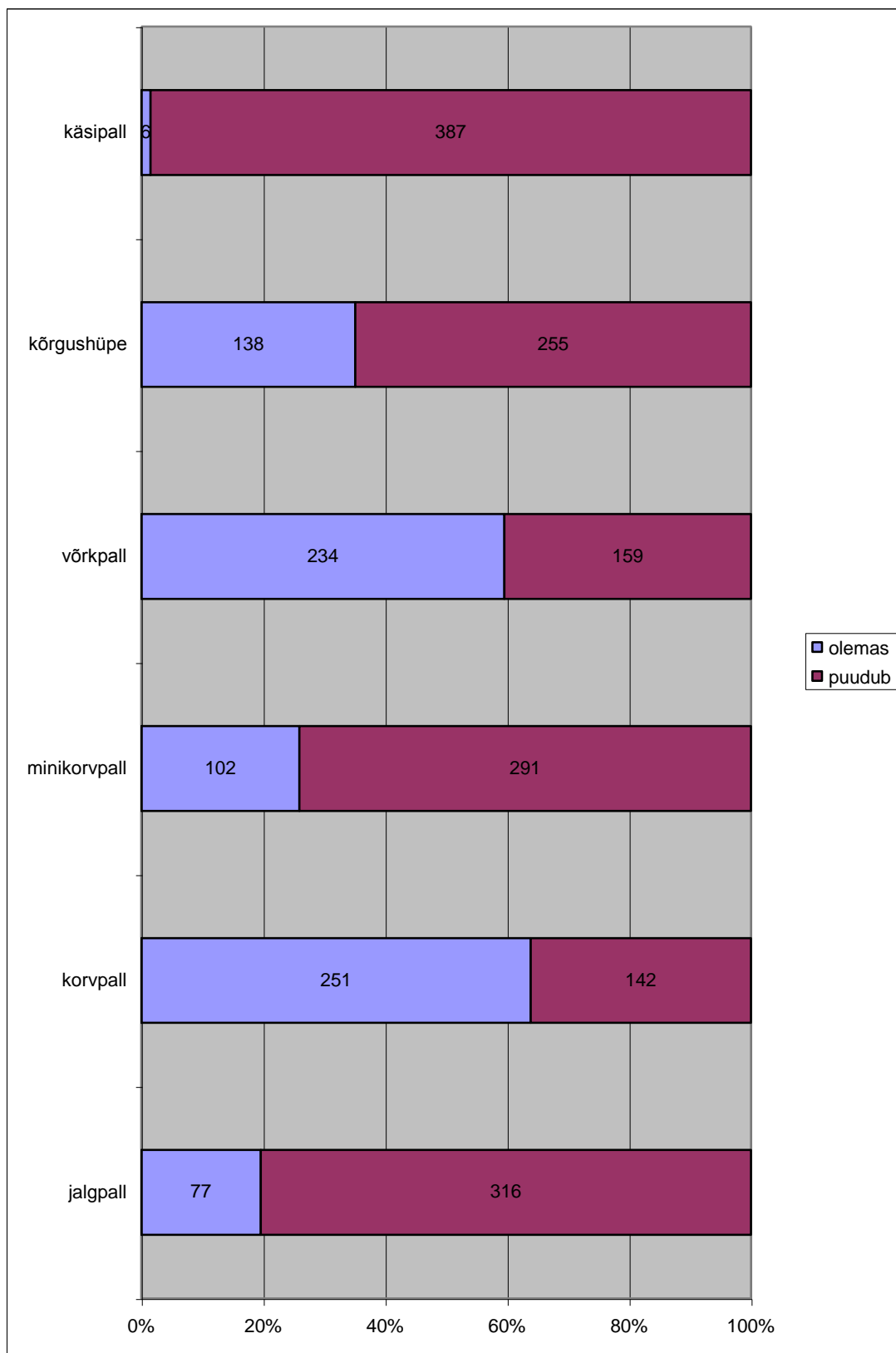
Kergejõustikualade õpetamiseks on koolistaadion olemas 49% ankeetküsitluse täitnud koolidest. Suurem osa olemasolevatest staadionitest on tänaseks amortiseerunud ning osaliselt kasutamiskõlbmatud. Oluliselt kehvemas olukorras on suured linnakoolid, kellel pole üldse välisväljakuid või tuleb neid jagada naaberkooliga. Kasutatakse ka kooli lähiümbruses olemasolevaid linna või valla spordirajatisi. Kooli territooriumil olemasolevad välisväljakud on üldjuhul piiramata ja seetõttu ei suudeta tagada seal vajaliku välisinventari olemasolu ega esteetilist - turvalist õpikeskkonda.

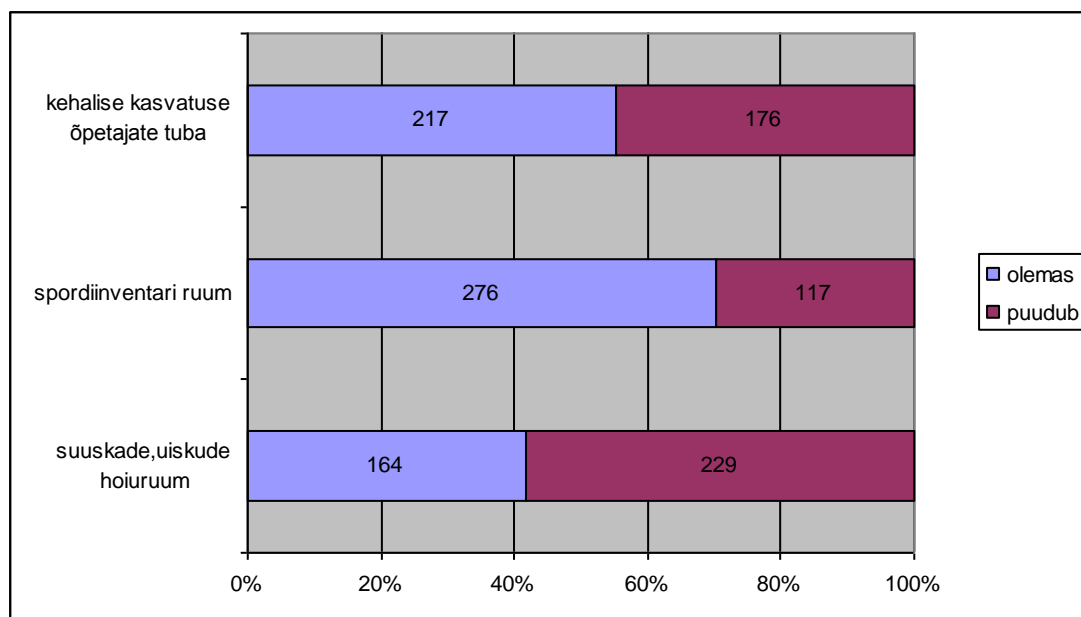
Joonis 16. Staadionid ja välisväljakud

Joonis 17. Sisetingimused kehalise kasvatuse tundide läbiviimiseks

Joonis 18. Väljakud ja konstruktsioonid võimlas

Joonis 19. Muud ruumid

Küsitletud koolidest omavad ujulat vaid 4%, omavalitsuse poolt tagatud ujula kasutamise võimalus on 45% koolidest. Hiiumaal ei olnud kuni septembrini 2003 terves maakonnas ühtegi ujulat. Seega ei ole ujumistunde võimalik läbi viia 51% Eestimaa koolides. Kehalise kasvatus ainekavast lähtuvalt peab aga kolmanda klassi lõpetaja oskama ujuda.

Ujumise algõpetuse probleemid olid kuni 2003. aastani aga endale südameasjaks võtnud MTÜ Selts Eesti Vetelpääste ja MTÜ Eesti Ujumisliit, kes omaalgatuslikult finantseerisid (hasartmaksumängunõukogu projekti kaudu) ja koordineerisid kolmandate klasside laste ujumisealgõpetuse läbiviimist kogu riigis.

Alates 2004. aastast on koostöös Kultuuriministeeriumiga jõutud niikaugele, et Kultuuriministeeriumi 2005. aasta eelarves on ette nähtud summad laste ujumise algõpetuse läbiviimiseks. (Joonis 17)

Palju probleeme on tekitanud suusatamise õpetamine koolides. Küsitlustulemustest selgub, et suusaradade olemasolu (või võimalus suusarada teha kooli lähiümbruses) on koguni 46% anketeeritud koolidest ning uisuväljaku võimalus 23%. Analüüsist selgub, et piirkonniti on tingimused väga erinevad. Näiteks Valgamaal on suusarajad koguni 71% koolide juures Võrumaal 68% ning Järvamaal 62%, kuid samas Tartu linnas ja Tallinnas sellised võimalused sootuks puuduvad.

Koolide juures olemasolevad rajad aga ei võimalda sageli riikliku õppekava suusatamise õppesisu realiseerida (tasane maastik ja raja ettevalmistamiseks vajaliku tehnika puudumine).

Võimaluse korral kasutatakse kooli lähikümbruses paiknevaid suusakeskusi (n Tallinna Nõmme suusakeskus, Võrumaal Haanja suusakeskus).

Mitmedki koolid on suusatamise õpetamise asendanud uisutamisega kuna koolil on uisuväljaku rajamise võimalus reaalsem.

Küsitlustulemustest selgub, et suusatunde viidi läbi vaid 40% koolides ja põhiliselt toimusid need algklassi õpilastele.

Kuid siiski näeb riiklik õppekava ette suusatehnika valdamise erinevates maastikutingimustes kõigis kooliastmetes.

Kas ei peaks ka laste suusatama õpetamisel otsima uusi lahendusi riiklikul tasandil (ujumise õpetuse eeskujuga järgides)?

Väga keeruline on olukord koolides nõuetekohaste riietusruumide ja pesemisvõimalustega. 67% ankeetküsitlusele vastanud koolis ei vasta pesemistingimused tervisekaitse nõuetele. Tagastatud ankeetidest selgub, et kahes maakonnas pole ühtegi kooli, mille pesemisvõimalused vastaksid kehtestatud nõuetele.

32% koolides peavad algklassiõpilased riideid vahetama klassis, kus pesemisvõimalused üldse puuduvad. Samas on riikliku õppekava järgi kehalise kasvatus üheks õppe-eesmärgiks omandada eluks vajalikud oskused ja teadmised tervislikust eluviisist ning 3. klassi lõpetaja üheks õpitulemuseks kehalises kasvatuses on oskus täita hügieeninõudeid.

Niisiis, olemasolevad spordibaasid ei rahulda kaugeltki koolide reaalseid vajadusi.

Viimaks on siiski teadvustumas, et olemasolevad võimalused ei rahulda tänast olukorda. Ajakirjanduse vahendusel võib jälgida erinevate spordibaaside renoveerimisest ja ka uute valmimisest.

Rohkem tuleks pakkuda spordipoliitikas võimalusi piirkondlike spordirajatiste ehitamise võimalikkusele riiklike toetuste näol. Eeskujuks võiks siin tuua naaberriigi

Läti, kuus mõned aastad tagasi rajati üle riigi koolide juurde 57 spordisaali. Haridusministeeriumi ettevõtmisel toetas riik kohalikke omavalitsusi spordihoonete rajamisel koguni 80% osas spordihoone kogumaksumusest. Tänapäevaks on kerkimas igasse suuremasse piirkonnakeskusesse olümpiakeskus.

Koostöövõimalusi tuleks leida ka avalike spordiasutuste, klubidele kuuluvate spordibaaside ning haridusasutuste koostöös.

4.9.2 Koolide varustatus spordiinventariga

Veelgi halvem on olukord koolide spordiinventariga varustatuse osas.

Võttes aluseks Haridusministeeriumi teataja 2002, mis sisaldab õppevahendite soovituslikku miinimumloendit kooli kehalise kasvatus tundide läbiviimiseks, analüüsiti koolides olemasolevat spordiinventari.

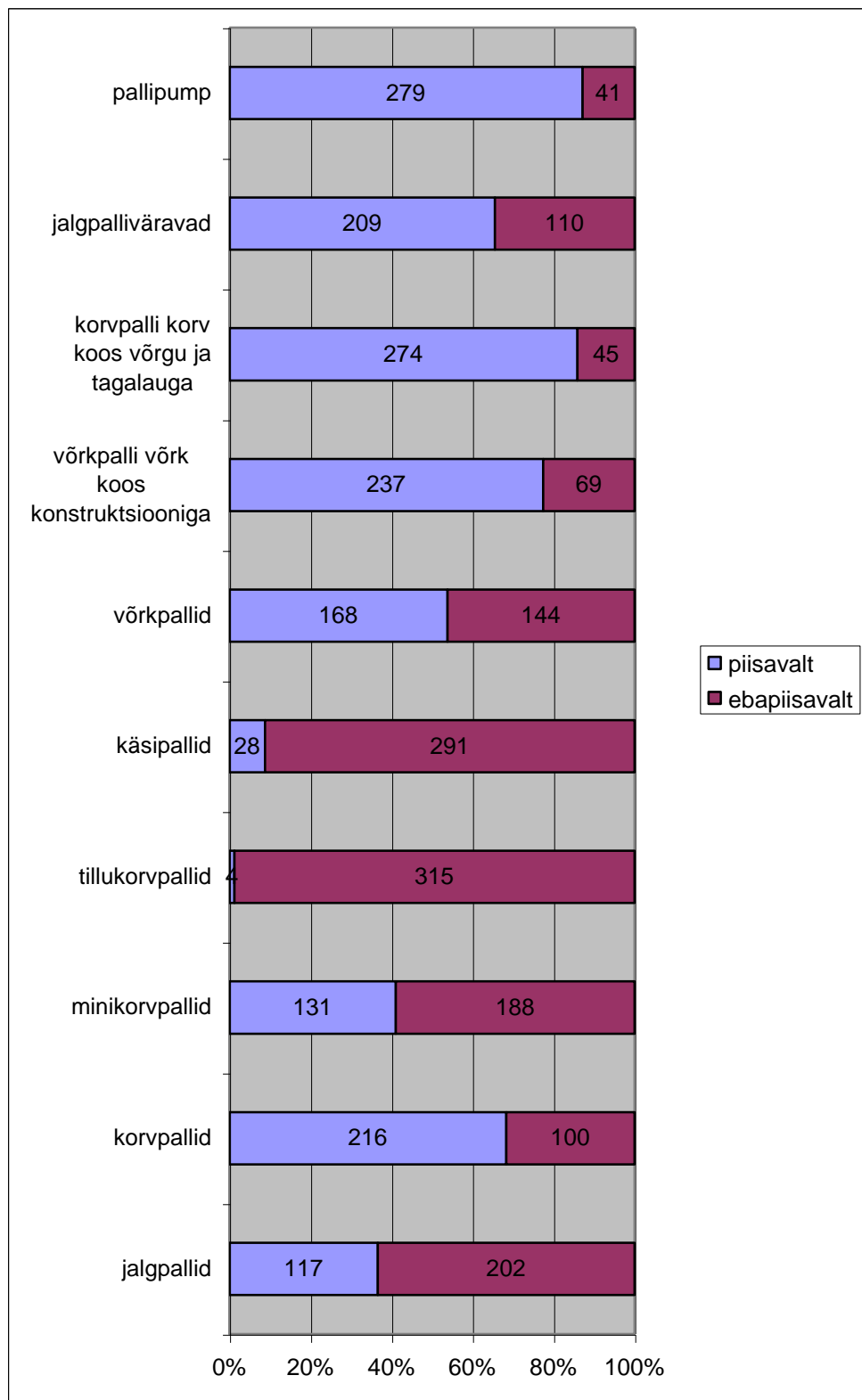
Eraldi käsitleti pallimängude-, võimlemise-, kergejõustiku-, talialade õpetamiseks vajalikku inventari ning muud vajalikku inventari, mis ainekavast lähtuvalt peaks igas koolis olemas olema.

Vajalikus koguses inventari olemasolu aluseks võeti konkreetse kooli keskmine õpilaste arv kooliastmeti.

Sportmängude inventari olemasolu hindamise aluseks võeti kooli keskmine õpilaste arv klassis, ning lähtuvalt sellest loeti piisavaks, kui iga õpilase kohta oli üks pall. Sportmängude tehnika õpetamine ilma vahendita oleks kui jalgrattaga sõidu õppimine ilma rattata.

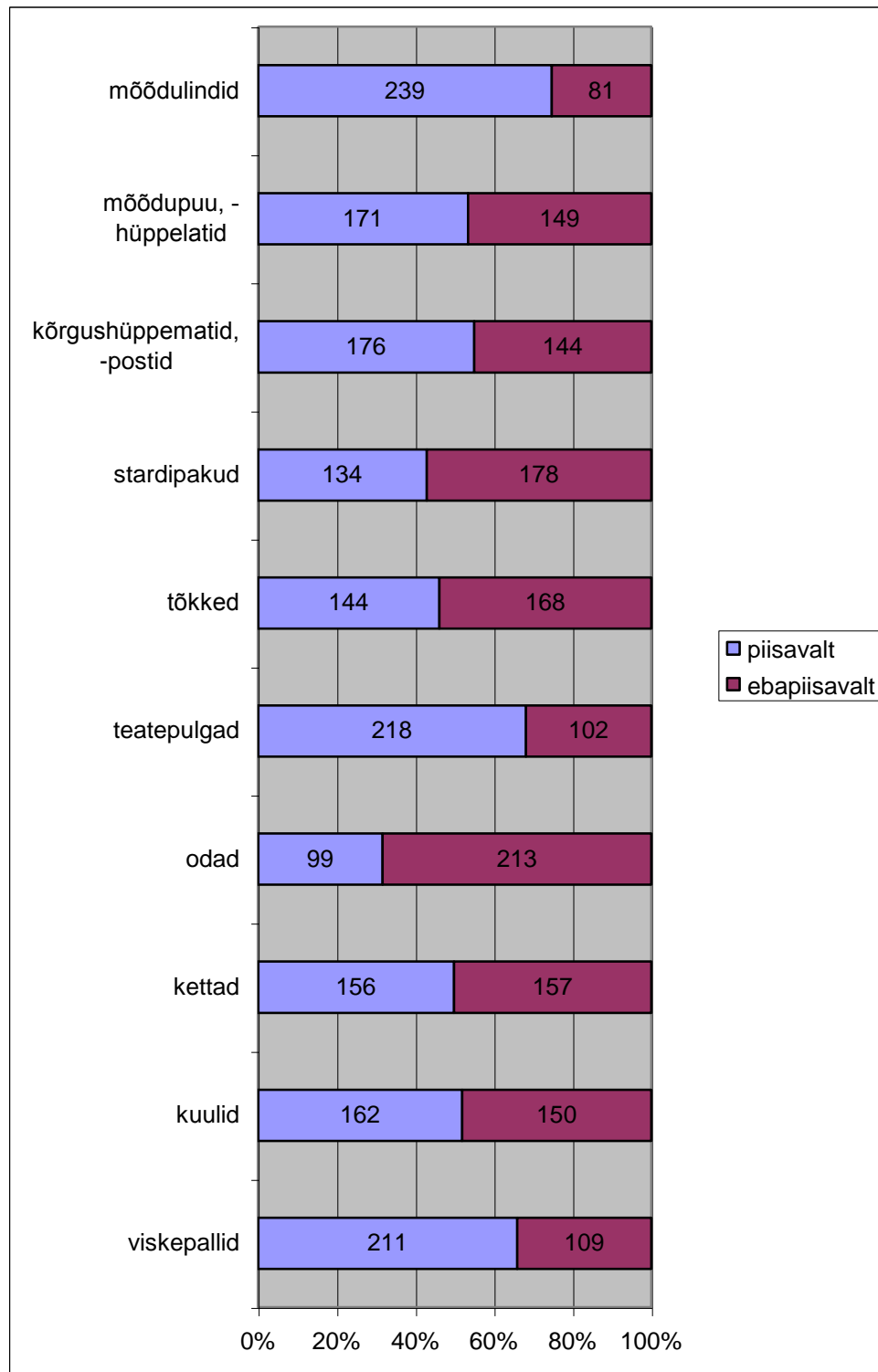
Küsitlustulemustest selgus, et koolides on riikliku õppekava realiseerimiseks vajalikust miinimuminventarist olemas vaid 48%! Ei kujuta matemaatika või keeleõppe läbiviimist, kui pooltel õpilastel klassis puuduvad õpikud või töövihikud. Miks siis kehalises kasvatuses on olukord selline?

Erinevate sportmängude õpetamiseks on piisavalt inventari 52% koolides. Vajalikus koguses palle on vaid 35% koolides. Kõige vähem on koolides käsipalle, jalgpalle ja minikorpalle. (Joonis 20)

Joonis 20. Sportmängude inventari olemasolu koolides

Kergejõustikualade õppeinventari on piisavalt 55% koolides. Kõige vähem on stardipakke, tõkkeid, kõrgushüppe konstruktsioone-matte. (Joonis 21)

Joonis 21. Kergejõustikuinventari olemasolu

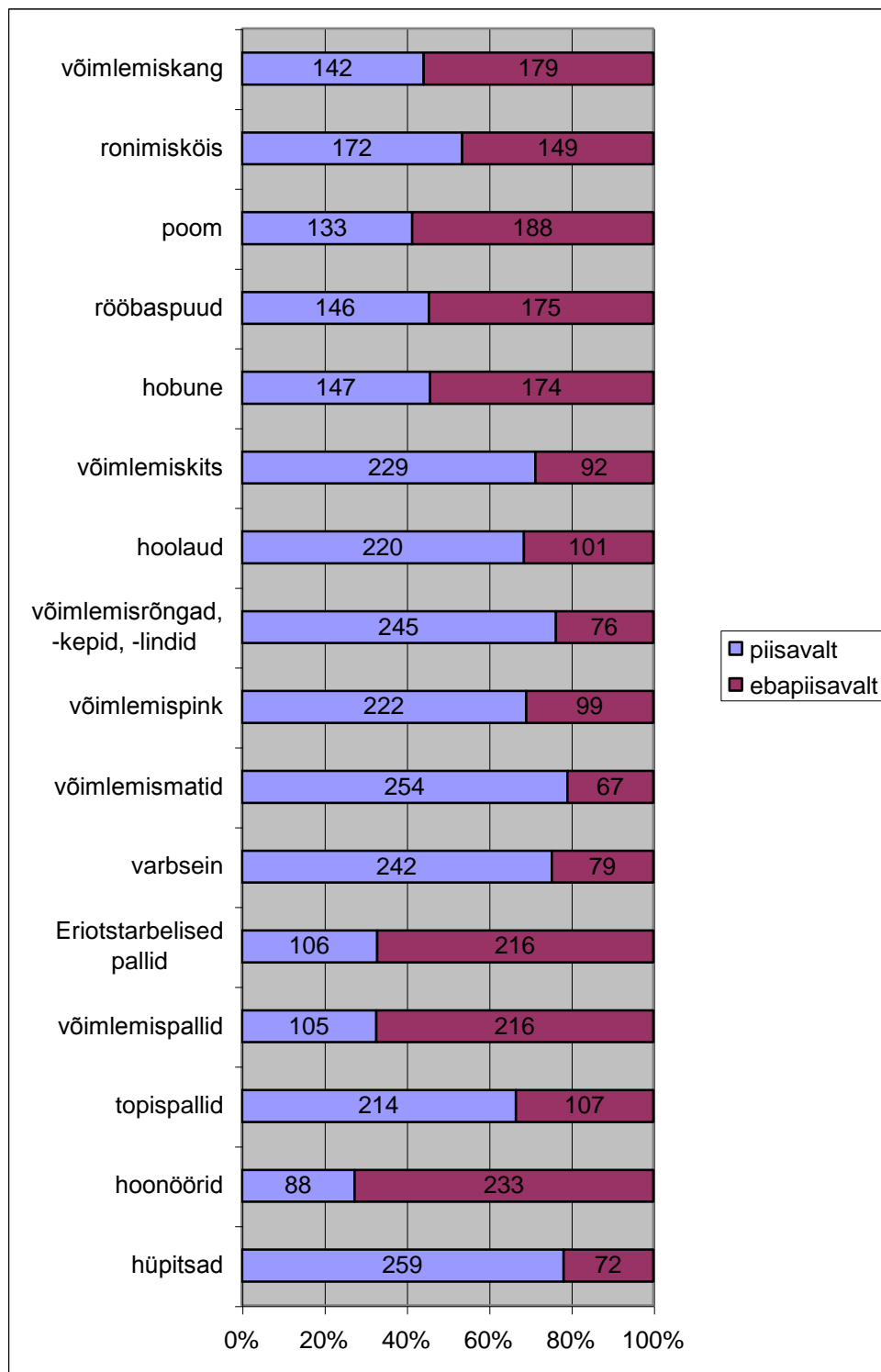
Võimlemisinventari on piisavalt 57% koolides. Kõige halvemini on koolid varustatud hoonööride, võimlemispallide, eriotstarbeliste pallidega mida on piisavalt vaid 31% koolides. Kõige enam on koolides hüpitsaid 81% ja võimlemismatte 79% koolidest. (Joonis 22)

Läbiviidud ankeetküsitluse käigus koguti ka andmeid koolides olemasoleva taliinventari olemasolu kohta. Analüüsist selgub, et koguni 26% küsitletud koolidest (79 koolis) on olemas oma suusabaas. Üldjuhul on tegemist väiksemate maakoolidega, kus suusatamise traditsioonid on aastatepikkused. Oma uisubaas on olemas 18% küsitletud koolidest (54 koolil). (Joonis 23)

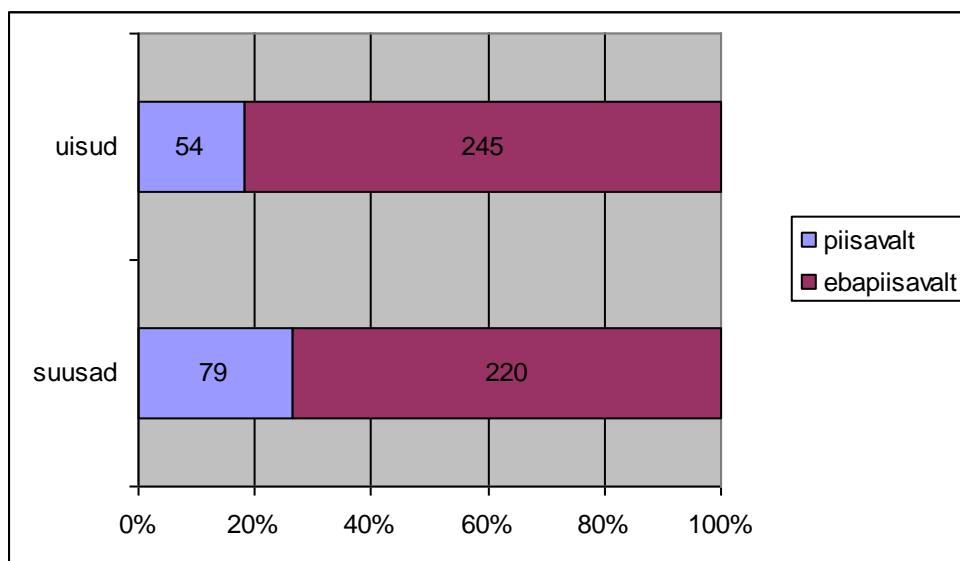
Muu inventari osas (stopper, erinevad tähised, vile, pallikäru, CD mängija) on piisavalt varustatud 57% kaardistamisel osalenud koolidest. Üllatav oli seegi, et vaid pooltes 59% koolidest on olemas oma muusikakeskus, mis on hädavajalik kõikides kooliastmetes rütmika ja tantsu õppesisu läbiviimiseks. (Joonis 24)

Koolide ankeete analüüsides jäi silma mitmeid koole, kus praktiliselt puudus vajalik õppeinventar. Näitena võiks tuua 200 õpilasega kooli (klassis keskmiselt 20 õpilast), kus võimlemisinventarist oli koolis 6 hüpitsat, 5 varbseina, 6 matti ja võimlemispinki, 5 võimlemiskangi ja 1 hobune. Kergejõustikuinventarist vaid 5 teatepulka, sportmängude inventarist 5 korvpalli ja 2 korvi koos konstruktsiooniga ning õpetaja tarvis 1 vile.

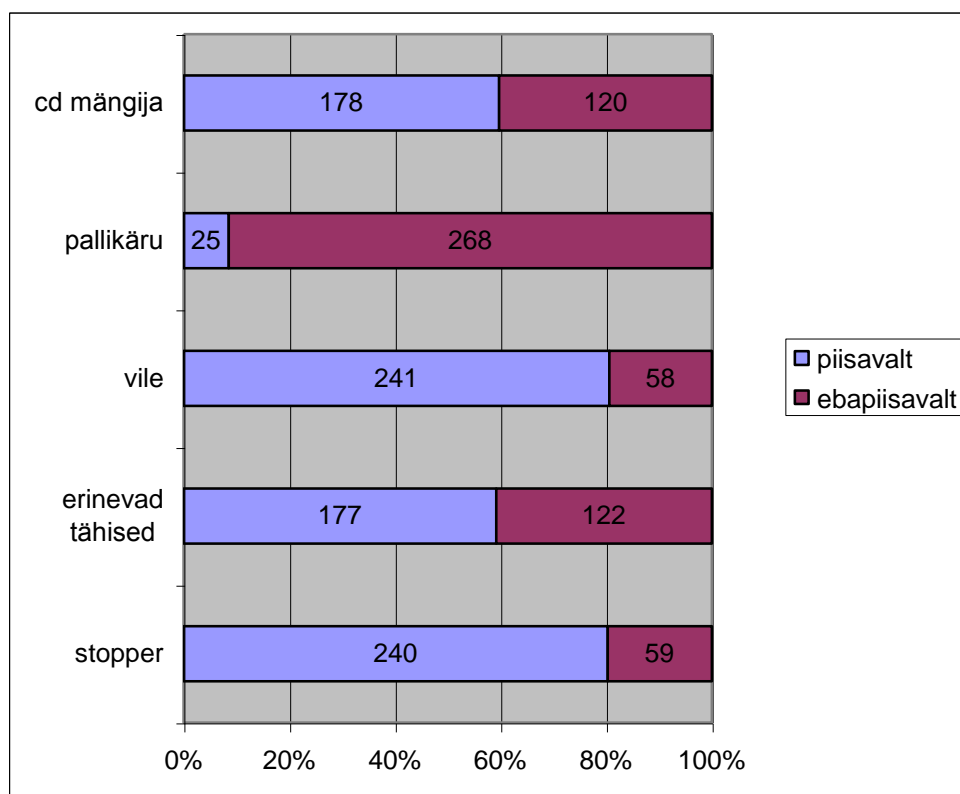
Eelpooltoodu põhjal võib väita, et koolides olemasoleva õppeinventar ei rahulda kaugeltki koolide tegelikku vajadust.

Joonis 22. Võimlemisinventari olemasolu koolides

Joonis 23. Talialade inventari olemasolu koolides

Joonis 24. Muu inventari olemasolu koolides

4.10 Aineõpetuse toetamine tunnivälisel ajal

Küsitlustulemustest selgus, et koguni 91%-s küsitletud koolide juures on õpilastele loodud tingimused täiendavaks spordiharrastuseks. Seega vaatamata peaaegu olematutele sportimispaikadele ja vähesele spordiinventari olemasolule on aktiivsed aineõpetajad koostöös kooli juhtkonnaga leidnud võimaluse täiendavaks spordiharrastuseks koolis.

Enamasti osaletakse tunnivälises ringitegevuses kõige enam I kooliastmes ja kõige vähem gümnaasiumis.

Ringitundide organiseerimist raskendavate asjaoludena tuuakse esile spordibaaside puudumist või hõivatust, õppetöö toimumist kahes vahetuses, õpetajate suurt töökoormust, mis ei võimalda ringitööga tegelda, ringitundide arvu vähesust ning ringitundide eest makstavat madalat tasu.

Maakoolides mõjutab tunnivälist sporditegevust ka koolitransport. Kõige enam õpilasi käib korvpalli-, rahvastepalli-, võrkpalli- ja kergejõustikuringides ning üldkehalist ettevalmistust pakkuvates ringides.

Tütarlaste hulgas on küllalt populaarsed ka võimlemine ja aeroobika.

Üldiselt on koolide spordiringide loetelu suhteliselt ühekülgne.

Koolivälistel spordivõistlustel osalevad koolide võistkonnad sagedamini sõpruskohtumistel naaberkoolidega, osaletakse ka maakonna (85% koolidest) ning üleriigilistel spordivõistlustel (45% koolidest).

Koolivälistel võistlustel osalemine sõltub suuresti õpetaja entusiasmist ning ka kooli juhtkonna suhtumisest sporti tervikuna. Väga suureks takistavaks teguriks üleriigilistest võistlustest osavõtmisel on transpordi finantseerimise probleem.

V. KOKKUVÕTE

Kehaline kasvatus kui hariduspoliitika vahend kuulub liikumiskultuuri hulka ning peab kandma endas spordist täiesti erinevaid väärtusi, eesmärgi, ülesandeid. Kahjuks hakati mõned aastakümned tagasi õpilasi koolis ette valmistama vaid kitsalt spordi jaoks.

Sport suurendab ebavõrdsust, välistab vähem andekad õpilased ning piirab isikupärase liikumismudeli arendamist ja väljakujunemist.

Kehalise kasvatus missioon on juhatada noori liikumiskultuuri ja valmistada neid ette selles osalemiseks. Kehalise kasvatus tund peab loomulikult pakkuma õpilasele liikumis-, mängimis- ja loomisrõõmu.

Tänapäeva spordil ei ole kehalise kasvatuses mingit otsest seost. Sport kuulub tunni- ja koolivälisesse tegevusse, kus tal on tähtis koht.

Muutunud on ühiskondlikud ootused kooli kehalise kasvatus õpesisu ja tulemuslikkuse osas. Kehalise kasvatus õppe- ja kasvatuskorraldus koolides ei vasta sageli riiklikult püstitatud eesmärkidele. Õppekorraldus ja õpesisu on vastuolulised.

68% koolide arvates on tänase riikliku õppekava kehalise kasvatus ainekava kaasaegne, rakendatav ning valikuid võimaldav. Leitakse, et ainekava sisu võimaldab õpilaste mitmekülgset arengut ning lubab arvestada õpilaste individuaalseid iseärasusi.

Ühelt poolt võib vaid üksikute liikumisvormide õppekavasse lülitamist lugeda kehalise kasvatus tugevuseks. Teisalt on traditsiooniliste alade külge klammerdumisest saanud kehalise kasvatus Achilleuse kand. Tagajärjed on selgelt näha: üha väheneb 12-aastaste ja vanemate õpilaste huvi osaleda kehalise kasvatus tunnis. (*Noormets, 2001*)

Vajalik oleks süsteemsus ja paindlikkus õppekorralduses nii õppe sisu kui oodatavate õpitulemuste osas. Tagada tuleks laste sujuv üleminek lasteasutustest kooli –

algklassidest – põhikooli – gümnaasiumisse – ülikooli – ellu. Et juba lasteais loodaks alus ning koolis süvendatakse õpilase teadlikkust tervislikest eluviisidest.

Põhjusi on ilmselt mitmeid, kuid alustada tuleks mõtteviisi muutustest nii poliitikute, koolijuhtide, õpetajate, lastevanemate kui õpilaste hulgas. Kahjuks ei suudeta vabaneda aastakümnete tagusest soovist käsitleda kooli kehalist kasvatust kui sporti, mitte kui liikumiskultuuri osa.

Võib põhjendatult kurta piiratud ajaliste ja ruumiliste tingimuste, amortiseerunud ja ebasobivate võimlate ja suurte rühmade üle, mis kõik takistavad eri liikumisvormide tundi lülitamist, kuid miski ei vabanda õpetaja piiratust.

Õpetajatel tuleb endale aru anda, et 98% õpilastest ei saa sportlasi, nagu ei saa enamikust laulmistunnis osalejatest lauljaid ega matemaatika õppijatest matemaatikuid. Küll aga võivad kõik õpilased tänu kehalise kasvatuse tunnile hakata armastama liikumist kui loomulikku osa oma elust. Eesmärk ongi, et õpilastes tekiks huvi liikumise vastu ja neile meeldiks liikuda. Kas liikumisvormiks on sealjuures korvpall, suusatamine, tantsimine, rulluisutamine, matkamine, mägironimine või miski muu, see ei ole enam kuigi määrav.

Õpetaja peab hindama iga liikumisvormi ja spordiala väärtust esmajoonel õpilase arengu ja õpetamise-õppimise protsessi seisukohalt. (Noormets, 2001)

Töös püstitatud küsimused: kas tänane kool on valmis laste liikumiskultuuri vundamenti rajamiseks, kas olemasolev õppekorraldus ja –tingimused, seadusandlus ning pedagoogiline personal võimaldavad täita neid ootusi, kes vastutab aineõpetuse tulemuslikkuse eest koolis, on sisuliselt jäänud vastusetä.

VI. JÄRELDUSED

Lähtuvalt töös püstitatud eesmärkides võib kokkuvõtlikult välja tuua mõningad järeldused ainealase töö kitsaskohtadest:

1. Kehalise kasvatus eaineõpetuse tingimused suures osas Eestimaa koolides on ebarahuldavad.

- Spordirajatised on amortiseerunud, ning ei vasta kaasaja nõuetele.
- Võimlad on olemas 79% koolidest neist 38%-s vastavad tingimused kooli vajadustele. Raskemas olukorras on suured linnakoolid, kus spordirajatiste vähesus jätab vaeslapse ossa eelkõige algklasside õpilased.
- Välisväljakutest on koolistaadione olemas 49% koolides, kuid vaid pooli neist võib kasutuskõlblikeks pidada. Jällegi on vaeslapse osas suured linnakoolid, kus piiratud ja turvalist välisväljakut suudavad pakkuda vaid üksikud koolid.
- Probleeme on ujumis- (ujulaid vaid 4% koolides) ning suusatamistingimuste (suusaraja võimalus 46% koolides) loomisega.
- Ebarahuldavad tingimused õpilaste riietus- ja pesemisvõimaluste osas on koguni 67% küsitletud koolides. 32% koolide algklassiõpilased peavad end kehalise kasvatus tunniks riietama klassis või tualettides. Õppekavakohaseid hügieeninõudeid ei ole seal võimalik täita.

2. Ebapiisav vajaliku õppeinventari olemasolu.

- Küsitlustulemuste kohaselt on koolides õppekava realiseerimiseks vajalikku miinimum õppeinventari olemas vaid 48% koolides.
- Sportmängude õpetamiseks vajalikku inventari 52% koolides (s.h. vajalikus koguses palle vaid 35% koolides), kergejõustiku inventari 55% koolides, võimlemisinventari 57% koolides. Koolide ankeete analüüsidest jäi silma koole, kus õppeinventar praktiliselt puudus.

3. Puudub loogiline seletus riiklikule tunnijaotusplaanile

- Olemasolev riiklik tunnijaotusplaan ei taga ainetundide järjepidevat kasvu (mahtude osas) ning ainetundide miinimummaht ei taga lastele vajalikku liikumisaktiivsust.

4. Õppekorraldus esimeses kooliastmes

- Ei taga valdavalt riikliku õppekavaga püstitatud eesmärkide täitmist (pedagoogide ebapiisav ainealane kompetentsus, ebarahuldavad ruumilised tingimused, ebapiisav õppeinventari olemasolu jne)

5. Õpetajate kaader

- Ainetunde andvate kaadrist moodustab vaid pooled erialase ettevalmistuse saanud spetsialistid. 49% koolides annavad esimeses kooliastmes ainetunde vaid klassiõpetajad.
- Naised moodustavad aineõpetajate kaadrist koguni 74%
- Järgneva kümnendi jooksul pensioneervad ligikaudu 20% aineõpetajatest

6. Poiste ja tüdrukute eraldi õpetamine

- Võimetekohase tulemuse saavutamiseks ning soolistest iseärasustest tingituna soovivad 48% koolide õpetajad poiste ja tüdrukute eraldi õpetamist alates neljandast klassist, 40% koolide arvates vähemalt viiendast klassist.

7. Suured õpperühmad

- Ei võimalda individuaalset lähenemist ainetundides, ligikaudu 54% koolidest soovivad, et õppegrupi suurus kehalises kasvatuses oleks 15 õpilast. Soovitakse õppegrupi suuruse seadustamist.

8. Hindamine

- Ei lähtu õppekava eesmärkidest ega ole kooskõlas oodatavate õpitulemustega. Jätakuvalt esineb normatiivset hindamist.

9. Õpilaste arengu jälgimine

- Õpilaste arengu jälgimine ja kehalise võimekuse kaardistamine on juhuslik, ning sõltub õpetaja teadlikkusest. Puudub seadusandlik regulatsioon, mis kohustaks arengu jälgimise ning annaks võimaluse hinnata laste füüsilist arengut kogu riigis.

10. Täiendkoolitus

- 12% koolide ainespetsialistid ja 20% koolide aineõpetajad ei ole viimase kolme aasta jooksul osalenud ühelgi ainealasel täiendkoolituskursusel.

- Pedagoogide ainealane kompetentsus on probleemiks esimeses kooliastmes ainetunde andvate klassiõpetajate osas. Klassiõpetaja osaleb kehalise kasvatusel alasel täiendkoolituse aastal keskmiselt 4 tundi.

11. Vabastatud õpilased

- Arstide poolt väljastatud tõendid väheinformatiivsed ja sageli põhjendamatud. Vähene tähelepanu vabastatud ja erigrupi õpilastele võimetekohase ja arengut toetavate tingimuste loomisele osas koolikeskkonnas.
- Koolides puudub kontseptsioon vabastatud õpilaste õppekorralduse ja õppesisu osas.

12. Aineõpetuse integratsioon

- puudub praktiline seostatus kehalise kasvatusel ja terviseõpetuse ainekava õppesisu osas

13. Ujumise algõpetuse läbiviimine

- Eluks vajaliku oskuse omandamine ei ole kättesaadav ligikaudu 51% koolides
- Ujulat omavad 4% koole, omavalitsuse poolt tagatud ujula kasutamise võimalus loodud 45% koolidel.

VII. ETTEPANEKUD

Käesoleva töö järelduste põhjal võiks esitada järgmised ettepanekus:

1. Oluliselt suuremat tähelepanu pöörata koolide spordirajatiste ja sportimispaikade tingimuste parendamisele ja täiendamisele
2. Tagada õppekava realiseerimiseks vajaliku õppeinventari miinimum tase koolides
3. Suurendada riiklikus õppekavas õppe- ja kasvatuskorralduse alustes kehalise kasvatus kohustuslike nädaltundide arvu
4. Tagada ainetundide järjepidev kasv
5. Seadustada kehalise kasvatus tundides õpperühma suuruse piirarv
6. Seadustada poiste ja tüdrukute õpperühmade lahus õpetamine
7. Seadustada kõigi 7 – 18 aastaste õpilaste kehalise arengu järjepidev jälgimine kõigis õppeasutustes
8. Töötada välja metoodiline abimaterjal ainetevaheline integratsiooni tagamiseks kehalise kasvatus ja terviseõpetuse vahel
9. Suurendada riiklikus koolitustellimuses kehalise kasvatus õpetajate ettevalmistamist.
10. Töötada välja õpilaste hindamiskriteeriumide kasutamise kord
11. Soodustada klassiõpetajate osalemist kehalise kasvatus ainealastel täiendkoolituskursustel
12. Tagada järjepidev ujumise algõpetuse läbiviimine

Kasutatud kirjandus

1. **Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava**
Vastu võetud Vabariigi Valitsuse 25. 01. 2002. a määrusega nr 56 ([RT I 2002, 20, 116](#)), jõustunud 1. 09. 2002.
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=802290>
2. **Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded**
Haridusministri 26. augusti 2002. a määrus nr 65
Vastu võetud haridusministri 26. augusti 2002. a määrusega nr 65 ([RTL 2002, 96, 1486](#)) jõustus 07.09.2002.
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=801384>
3. **Õpetajate koolituse raamnõuded**
Vastu võetud Vabariigi Valitsuse 22. 11. 2000. a määrusega nr 381 ([RT I 2000, 87, 575](#)), jõustunud vastavalt seaduse §-le 28.
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=812791>
4. **Pedagoogide atesteerimise tingimused ja kord**
Vastu võetud haridusministri 2. 10. 2002. a määrusega nr. 69 (RTL 2002, 115, 1649) jõustunud 14.10.2002.
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=691248>
5. **Tervisekaitsenõuded koolidele**
Sotsiaalministri 29. augusti 2003. a määrus nr 109
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=621512>
6. **Spordiseadus**
Vastu võetud 15. 06. 1998. a seadusega (RT I 1998, 61, 982), jõustunud 16. 07. 1998.
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=215342>
7. **Õpilaste hindamise, järgmise klassi üleviimise ning klassikursust kordama jätmise alused, tingimused ja kord**
Vastu võetud haridusministri 20. 09. 2000. a määrusega nr 33 (RTL 2000, 102, 1601) jõustus 30. 09. 2000.
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=238442>
8. **Haridusministeeriumi teataja 2002**
9. **Riikliku järelevalve kokkuvõte 2000/2001**

10. **Vabariiklik konverents “Laste kehaline ja vaimne tervis” konverentsi ettekannete teesid**
Tartu 2004
11. **Elukiri**
“Spordipooldajaid on rohkem kui sportijaid”
<http://www.elukiri.ee/elukiri.php?id=14&nr=50>
12. **Õpetajate leht**
Sport, kehakultuur ja kehaline kasvatus
<http://www.opleht.ee/Arhiiv/2001/02.03.01/aine/3.shtml>
13. **Sport ja haridus**
http://sport.ee/organisatsioon.php?view=kongress_aaviksoo_jaak
14. **Põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava (abiõppe õppekava)**
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=792367>
15. **Oja, Leila Suvekursused Vierumäel**
Kehalise kasvatus teabeleht nr 7, oktoober 2004
16. **Restsova, Aleksandra Õpilaste individuaalse arengu hindamine kooli kehalises kasvatuses**
Kehakultuuriteaduskonna lõputöö, Tartu 2004
17. **Aaviksoo, Jaak Sport ja haridus**
http://sport.ee/organisatsioon.php?view=kongress_aaviksoo_jaak